

ProDemos

Jaarverslag
2021

ProDemos

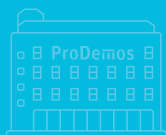
Jaarverslag 2021

Inhoud

Voorwoord 7

A. Programma's rond de Eerste en Tweede Kamer 11

Aanpassingen vanwege de renovatie
van het Binnenhof. 14
Overige ontwikkelingen 16

B. Bezoekers aan het Binnenhof . 19

C. ProDemos op school 23

Voor kinderen in het basisonderwijs . . 24
Voor leerlingen in het
voortgezet onderwijs 25
Voor studenten op het mbo (en hbo) . . 27
Voor professionals. 29

D. Gemeenten, provincies en waterschappen 31

Kinderen in het basisonderwijs 32
Voor leerlingen in het vo en studenten in
het mbo 32
Voor volwassenen 35
Voor mensen die moeilijker toegang
vinden tot informatie over democratie
en rechtsstaat 35
Voor professionals. 37

E. Gerechtelijke instellingen . . . 39

Voor leerlingen in het basis- en
voortgezet onderwijs. 40
Voor volwassenen 41

F. ProDemos online 43

G. Publieksbijeenkomsten en -activiteiten 47

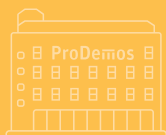
Voor mensen die moeilijker toegang
vinden tot informatie over democratie
en rechtsstaat 49
Voor professionals. 51

H. Interne organisatie 53

Medewerkers en personeelsbeleid . . . 54
Communicatie en informatie 57
Organisatie 58
Financiën. 61
Automatisering 62
Huisvesting 62
Governance 62

Bereikcijfers 69

Financiën. 77

Voorwoord

Het jaar 2021 was een uitzonderlijk jaar voor ProDemos. De verhuizing van het parlement in verband met de renovatie van het Binnenhof, Tweede Kamerverkiezingen, de verdere implementatie van het verbeterplan en de reorganisatie, en het voortduren van de coronacrisis vormden de dynamische context voor ons werk.

De samenleving ging van lockdown naar lockdown, waardoor we weinig klassen in Den Haag konden ontvangen en veel minder programma's in het land konden uitvoeren dan we hadden gewild. De Tweede Kamer was het grootste deel van het jaar niet toegankelijk voor onze schoolklassen en bezoekers. Om toch onze taak te blijven uitvoeren, hebben we net als in 2020 iedere mogelijkheid om fysieke programma's uit te voeren benut en vol ingezet op ons online aanbod. Dit deden wij telkens in goed overleg met de Tweede Kamer en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, onze belangrijkste subsidievertrekkers.

Ondanks corona verwelkomden we ruim 10.000 leerlingen in Den Haag. En konden we, met audiotours en aangepaste rondleidingen, nog veel belangstellenden voor de laatste maal voor de sluiting het Binnenhof in zijn oude staat tonen. In het kielzog van de verhuizing van de Tweede Kamer naar 'B67' opende ProDemos in september haar sublocatie in New Babylon.

Daar zijn vijf inspirerende studio's gerealiseerd waar schoolklassen hun politieke excursie kunnen beginnen en eindigen. Na een testfase is de sublocatie volledig in ons educatieve programma geïntegreerd.

Omdat de huisvesting van ProDemos aan de Hofweg op termijn de toenemende leerlingaantallen niet kan verwerken, is in 2021 een zoektocht in gang gezet naar opties voor andere huisvesting.

In 2021 heeft ProDemos het online bereik van de educatieve programma's verder vergroot. Hoewel gedwongen door corona, zien we dit ook als kans. Er was grote animo voor de online verkiezingsgastlessen, die Kamerleden soms opluisterden met hun aanwezigheid. Ook activiteiten als Politiek Actief, de Docentenweek voor docenten maatschappijleer en burgerschap en de workshops Stem jij ook, voor mensen met een lichte verstandelijke beperking, gingen online door. Juist in verkiezingsjaar 2021 waarin de politiek en de democratie roerige tijden door-

maakten, vond ProDemos het belangrijk om onze programma's te blijven aanbieden.

Van oudsher bood ProDemos mensen weer een stemhulp aan om goed geïnformeerd hun stem te kunnen uitbrengen: een nieuw record is gevestigd met de StemWijzer voor de Tweede Kamerverkiezingen, die ruim 7,8 miljoen keer is gebruikt.

Voor al onze medewerkers was 2021 een jaar waarin de coronacrisis onzekerheid bleef meebrengen. Thuis en op het werk. Welke programma's kunnen doorgaan? Hoe ziet de omschakeling naar online aanbod eruit? Samen met onze collega-leidinggevendenden hebben we gestreefd naar stabiliteit en duidelijkheid voor de medewerkers. Ook zijn belangrijke stappen gezet in het personeelsbeleid, zoals de afronding en implementatie van het integriteitsbeleid en er is een kader voor hybride werken opgesteld.

2021 was voorts het jaar waarin de organisatiewijziging die in 2020 was ingevoerd, in de praktijk gestalte moest krijgen. Dit gaat evident minder vlot dan in de normale situatie, waarin we elkaar ontmoeten op kantoor. De twee medewerkersonderzoeken die zijn gehouden in 2021 bevatten aanknopingspunten voor verbetering, zoals de samenwerking tussen afdelingen en de als hoog beleefde werkdruk. Niettemin melden we met trots dat ProDemos in maart 2021 door Effectory is bestempeld als "World Class Workplace" in de categorie overheid.

In 2021 is ook gestart met programmatisch werken. Waar voorheen activiteitgericht werd gewerkt, werken we voortaan met in programma's ondergebrachte doelen en doelgroepen. Dit is ingegeven door de strategische dialoog, die conform het verbeterplan in 2021 is gevoerd. Het sluit ook aan bij de aanbevelingen over de meetbaarheid van (de effectiviteit van) de activiteiten van het Verwey Jonker instituut, dat de subsidieregeling van ProDemos heeft geëvalueerd. Mede op grond van deze evaluatie

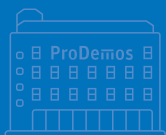
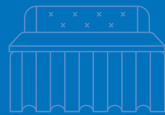
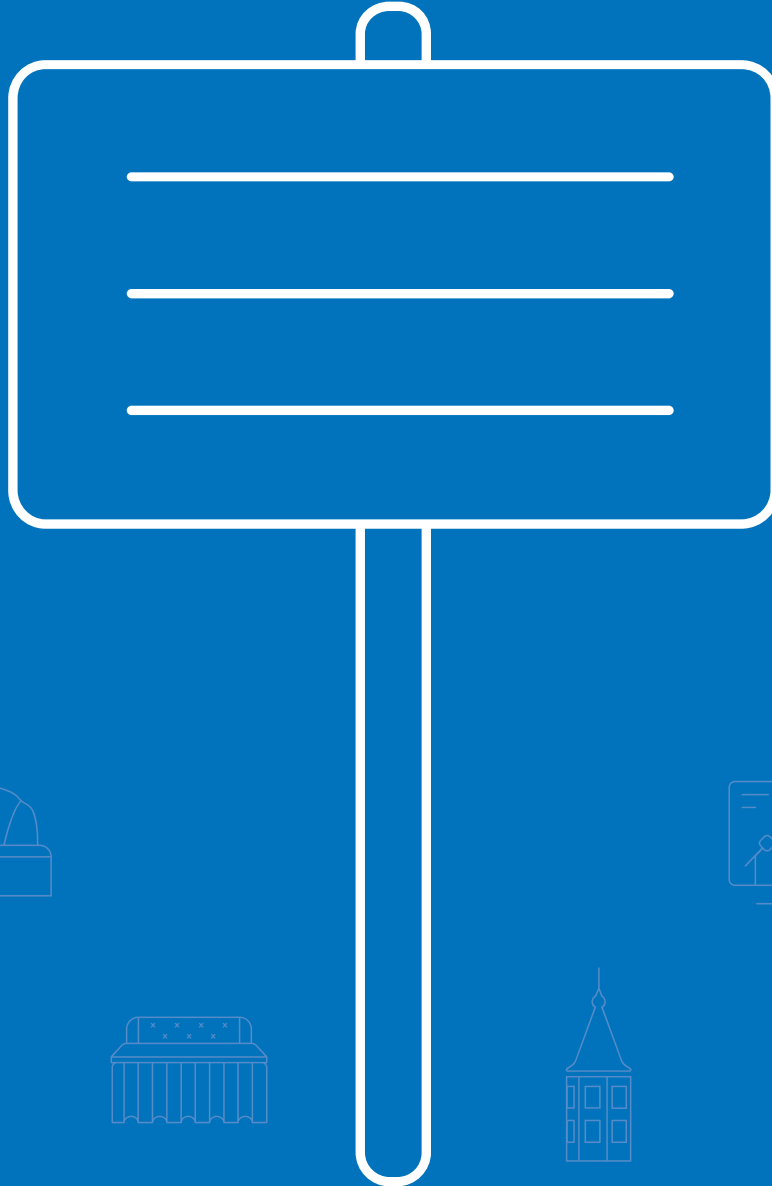

heeft de minister van BZK de subsidieregeling voor ProDemos verlengd tot januari 2027. We zijn trots op de lovende woorden in de evaluatie: "[ProDemos...] is een organisatie waar mensen bevlogen en met trots werken. Mensen hebben veel expertise en zijn gemotiveerd om de doelen van ProDemos na te streven. Zowel intern als extern wordt duidelijk dat het aanbod van ProDemos breed wordt gewaardeerd."

De directie onderstreept graag deze lovende woorden, als blijk van dank en waardering voor de medewerkers die zich ook in 2021 onvermoeibaar hebben ingezet voor de mooie missie van ProDemos. Onze missie heeft het afgelopen jaar alleen maar aan urgentie gewonnen. Ook in 2022 maken medewerkers en directie zich er hard voor om zoveel mogelijk mensen te informeren over en te betrekken bij de democratische rechtsstaat.

Eric Stokkink
directeur ProDemos

Gytha Coleman
adjunct-directeur

Programma's rond de Eerste en Tweede Kamer

Ook in 2021 had corona grote impact op het werk van ProDemos. Het jaar begon in lockdown. Na de lockdown volgde een periode met wisselende beperkingen, enerzijds in het onderwijs, anderzijds bij onze partners.

Door de maatregelen kon ProDemos in de eerste helft van het jaar geen groepen ontvangen voor een educatief programma in Den Haag. Door de beperkte openstelling van de Tweede Kamer waren klassenbezoeken niet mogelijk. Uit navraag bleek dat, uit vrees voor de oprukkende nieuwe varianten van het virus, de animo voor een excursie zonder (gegarandeerd) bezoek aan de Tweede Kamer nihil was. In overleg met onze partners is daarom, ook nadat het voortgezet onderwijs weer naar school kon, besloten om geen fysieke programma's in Den Haag aan te bieden tot en met augustus 2021.

Alle docenten die een educatief programma in Den Haag hadden geboekt, hebben we benaderd met het aanbod om een alternatief programma te boeken in de vorm van een online gastles of zodra dat weer mogelijk was een fysiek programma op school.

Om toch zoveel mogelijk leerlingen te bereiken heeft ProDemos zich rondom de Tweede Kamer-

verkiezingen in maart gefocust op de promotie van de (online) verkiezingsgastlessen. De verkiezingstijd leende zich bij uitstek voor het geven van onderwijs over democratie en rechtsstaat. Op deze manier konden we aansluiten bij de actualiteit en hebben we geprobeerd in te spelen op de inhoudelijke wensen van docenten.

In de zomervakantie werden de coronamaatregelen in de samenleving grotendeels opgeheven. In augustus kon daardoor een serie proefrondleidingen en trainingen plaatsvinden ter voorbereiding op de verhuizing naar de nieuwe panden van de Eerste en Tweede Kamer. In verband met de voorbeeldfunctie van de Staten-Generaal werden de besmettingsrisico's van groepen nauwlettend in de gaten gehouden.

Het zwaarwegende belang van educatie over democratie en rechtsstaat was voor de Tweede Kamer doorslaggevend om na de zomer met ons toe te werken naar de gefaseerde opstart van de educatieve programma's. Vanaf half september

konden we maximaal 5 klassen per dag de nieuwe locatie bezoeken. Vanaf oktober werden dat 10 klassen per dag, om vervolgens in november op te schalen naar 20 klassen per dag.

De toegang bleef echter beperkt tot leerlingen van het voortgezet onderwijs, omdat mbo-leerlingen vaak 18+ zijn en dus onderling anderhalve meter afstand moesten bewaren. Daardoor is het voor ProDemos heel 2021 niet mogelijk geweest mbo-studenten te ontvangen in Den Haag, met uitzondering van het programma Politiek voor Nieuwe Nederlanders. Scholen en instanties konden in het najaar met dit programma op zaterdag de Tweede Kamer bezoeken. Dit alternatief bleek echter niet goed werkbaar voor scholen en instanties.

Met de Eerste Kamer werd afgesproken om in de testfase van september maximaal 1 groep per uur het nieuwe pand te laten betreden. In oktober kon dit aantal groeien naar 2 groepen per uur op niet-vergaderdagen.

De hoop was dat we eind november/begin december konden opschalen richting de reguliere 30 schoolklassen per dag, maar nieuwe maatregelen maakten die verdere opschaling onmogelijk. In december werden uiteindelijk alle bezoeken aan de beide Kamers weer stilgelegd.

In de periode dat we met de scholieren naar de Eerste en/of Tweede Kamer konden, hebben we geen alternatief programma aangeboden zonder Kamerbezoek. Dit vanwege de eerder genoemde terughoudendheid bij scholen en docenten. Toen het eind november niet meer mogelijk was om de Eerste of Tweede Kamer te bezoeken, heeft ProDemos wél weer een alternatief programma zonder Kamerbezoek aangeboden. Met daarin zoveel mogelijk interactieve werkvormen, zoals het Democratielab, de Kamerdebatssimulatie en de Grondwetloop. Dit aanbod stond open tot we onze educatieve programma's in Den Haag vanaf 12 december opnieuw moesten neerleggen vanwege de gedeeltelijke lockdown.

In totaal was ProDemos in Den Haag slechts 66 dagen open voor scholieren. In die korte periode van 13 september tot en met 14 december hebben we toch nog 10.343 leerlingen kunnen ontvangen. Daarbij zijn de online programma's buiten beschouwing gelaten. Deze zijn terug te vinden in hoofdstuk C.

Het relatief kleine aandeel deelnemers uit het praktijk- en speciaal onderwijs lijkt verklaarbaar. Voor deze doelgroep blijkt corona grotere obstakels met zich mee te brengen dan bij andere onderwijsniveaus.

Aanpassingen vanwege de renovatie van het Binnenhof

Daar waar normaal gesproken het rooster voor het volgende schooljaar al in april volledig wordt opgesteld, is er in 2021 voor gekozen de openstelling gefaseerd te doen. Vanaf 1 juni konden scholen een programma boeken voor de periode vanaf de zomer tot de kerstvakantie. Zodoende kon tot het laatste moment rekening worden gehouden met de noodzakelijke wijzigingen vanwege de verhuizing van beide Kamers naar hun tijdelijke locatie. Zo moest de duur en samenstelling van de programma's worden aangepast, om rekening te houden met

de langere loopafstanden en de mogelijkheden in de ProDemos Studio's, de tijdelijke sublocatie in New Babylon.

Ook docenten in het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) konden vanaf 1 juni weer boeken voor de programma's in het najaar van 2021.

Gewijzigde programma's ten opzichte van voorgaande jaren:

- Dagprogramma (voorheen: Politiek in een Dag): 5u 45 min
- Halve dagprogramma (voorheen: Politiek in Vogelvlucht): 4u 15 min
- Gevoel voor Politiek (3 uur), voor VSO-leerlingen met een visuele beperking
- Tijd voor Politiek (3,5 uur), voor VSO met uitstroomprofiel vervolgonderwijs
- Politiek in Praktijk (3 uur), voor Praktijkonderwijs, VSO uitstroomprofiel arbeid en voor VSO-leerlingen met een auditieve beperking.

Inhoud programma's

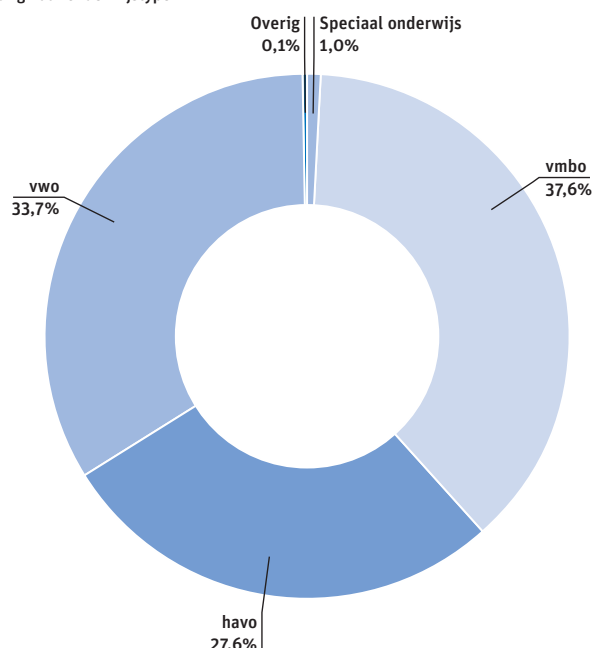
De verhuizingen van de Eerste en de Tweede Kamer brachten een logistieke uitdaging voor de educatieve programma's met zich mee. De aanstaande verhuizing resulteerde in twee logistieke oplossingen. Nabij de tijdelijke Tweede Kamer aan de Bezuidenhoutseweg 67 opende ProDemos dit najaar een eigen sublocatie: ProDemos Studio's met vijf ruimten om leerlingen te ontvangen. Voor de uitvoeringen die starten of eindigen aan de Hofweg werd een buitenonderdeel ontwikkeld door het museumkwartier aan de Lange Voorhout: de Grondwetloop. Met een tablet lopen leerlingen langs diverse GPS-punten, waar ze vragen

moeten beantwoorden over democratie en rechtsstaat.

Ook werden in de tijdelijke Eerste en Tweede Kamer twee filmzalen ingericht om de leerlingen te ontvangen. In de nieuwe multimediaruimte grenzend aan de plenaire zaal van de Tweede Kamer hebben begeleiders de mogelijkheid om het geluid te dempen, zodat er duiding gegeven kan worden aan de vergadering die op dat moment gaande is. Op de beschikbare schermen kan de begeleider van ProDemos ook schakelen tussen verschillende kanalen, waardoor bijvoorbeeld commissievergaderingen live bekeken kunnen worden.

PROGRAMMA'S ROND EERSTE EN TWEEDE KAMER IN 2021

Verdeling naar onderwijstype

Alle aanpassingen in de programma's op de locatie zelf zijn in nauwe samenwerking met de Kamers tot stand gekomen. ProDemos kon testrondleidingen organiseren in de Tweede Kamer, zodat de beveiligingsdienst, bodedienst en dienst evenementen problemen konden signaleren. Ook gaven de diensten trainingen en presentaties, bijvoorbeeld over security awareness en de verbouwing.

Overige ontwikkelingen

Sinds het schooljaar 2019–2020 kunnen scholen in het voorgezet onderwijs gebruik maken van de **reiskostenregeling** voor het bezoek aan de Tweede Kamer. In 2021 zijn er in totaal 96 scholen geweest die gebruik hebben gemaakt van de reiskostenregeling. De evaluatie van de regeling is het afgelopen jaar uitgesteld, omdat het vanwege corona niet mogelijk was om een representatief onderzoek vorm te geven.

Dit jaar kon door de coronamaatregelen maar één groep de **maatschappelijke stage** volgen in de Tweede Kamer. Van 8 tot en met 12 november namen 20 leerlingen van vier verschillende scholen deel aan verschillende activiteiten bij ProDemos en de Tweede Kamer. De leerlingen, allen uit de derde klas van het vmbo, hebben verschillende Kamerbewoners,

waaronder Kamerleden, geïnterviewd. Als opdracht maakten ze een vlog over hun ervaringen.

In 2021 zijn verschillende programmaonderdelen **geëvalueerd** en verbeterd. Zo werd het nieuwe onderdeel 'Van wens naar wet' onder de loep genomen en werd onderzocht of de 'Democratie Experience' inhoudelijk nog passend was. Daarnaast zijn de vragenlijsten voor de enquêtes onder docenten en leerlingen geactualiseerd, geredigeerd (begrijpelijker gemaakt) en geharmoniseerd, om de betrouwbaarheid en onderlinge vergelijkbaarheid te verbeteren.

Er is veel tijd besteed aan het technisch **onderhoud** van verschillende werkvormen. Zo zijn veel onderdelen verhuisd naar een online omgeving, zodat deze werkvormen ook op andere locaties of door docenten in de klas kunnen worden ingezet.

Voor de begeleiders van de educatieve scholierenprogramma's in Den Haag vonden er in augustus de gebruikelijke twee **trainingsdagen** plaats. Vanwege het stilleggen van de uitvoeringen begin 2021 zijn de eerste twee weken van september zogeheten 'opfriscursussen' voor begeleiders georganiseerd.

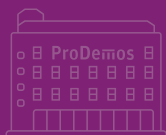
Evenementen

De jaarlijkse **Docentendag Maatschappijleer** die ProDemos samen met de Nederlandse Vereniging voor Leraren Maatschappijleer (NVLM) organiseert werd dit jaar omgevormd naar een digitale Docentenweek. Docenten maatschappijleer, maatschappijkunde, maatschappijwetenschappen en burgerschap konden via een online platform lezingen, workshops en excursies bijwonen. Ook waren er live Q&A's met sprekers. Bijna 250 docenten (in opleiding) en onderwijsprofessionals meldden zich aan.

Bij de opening van het parlementaire jaar werd ProDemos uitgenodigd om deel te nemen aan

een panel waarin werd verteld dat ProDemos een grootgebruiker wordt van B67 en zij met het in gebruik nemen van de multimediaruimte en de nieuwe filmzaal burens van de Kamerbewoners wordt. Traditioneel werd ook dit jaar weer de kindermiljoenennota aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Tot slot bracht de koning een bezoek aan de tijdelijke locatie van de Tweede Kamer. Tijdens zijn bezoek ontmoette Zijne Majesteit één van de klassen die met ProDemos de Tweede Kamer bezocht.

In 2021 heeft ProDemos zoveel mogelijk geprobeerd om ook volwassen bezoekers toegang te geven tot het Binnenhof. Het was immers het laatste jaar dat er nog een bezoek kon worden gebracht aan de Ridderzaal. Daarnaast keken we uit naar het weer mogelijk maken van bezoeken aan de Eerste en Tweede Kamer op de nieuwe locaties. Helaas beperkte corona onze mogelijkheden enorm.

Afgelopen jaar was het bezoekerscentrum vanwege de coronamaatregelen tot en met 19 mei volledig gesloten. De rondleidingen naar de Tweede Kamer waren om dezelfde reden helaas het hele jaar niet mogelijk. De Eerste Kamer is vanaf 4 oktober tot het einde van het jaar open geweest voor onze groepsbezoeken.

Omdat het bezoek aan de Eerste en Tweede Kamer niet mogelijk was, heeft ProDemos zich vanaf 19 mei gefocust op de promotie van de nieuw ontwikkelde audiotour. In de eerste periode was deze zelfs gratis. Met deze audiotour konden bezoekers zelfstandig langs de politieke highlights van Den Haag lopen. De tour kon op veel belangstelling rekenen.

Vanaf half juli lukte het dankzij verdere versoepelingen wel weer om de grafelijke zalen te bezichtigen met een rondleiding van ProDemos. Hierdoor konden er zogeheten 'Zomerwandelingen' plaatsvinden om het Binnenhof nog voor de renovatie te kunnen

bezichtigen. Met mondkapjes en een aanpast maximaal aantal deelnemers kon ook de Ridderzaal vanaf juni weer bezichtigd worden. Ook werden er weer kinderrondleidingen over het Binnenhof georganiseerd. In totaal zijn er alsnog zo'n 4.200 rondleidingen geboekt en hebben ruim 1.000 bezoekers een audiotour of andere wandeling gedaan.

De rondleidingen hebben we voortgezet tot de sluiting van de Ridderzaal op 1 november. Daarna is ProDemos doorgegaan met het geven van aangepaste rondleidingen over het Binnenhof, tot het bezoekerscentrum vlak voor de kerst alsnog moest sluiten vanwege de lockdown.

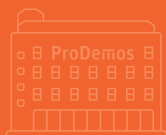
Tentoonstellingen

Na 5 juni kon ook de tentoonstelling: 'Tegen! 50 jaar demonstreren op en rond het Binnenhof' weer worden opengesteld voor publiek. De tentoonstelling, ingericht in 2020, toonde iconische foto's van demonstraties in Den Haag door de jaren heen. Van recente protes-

ten van boeren en klimaatjongeren via kruisraketten, abortus en onafhankelijkheid van Suriname tot het behoud van Radio Veronica begin jaren zeventig. De tentoonstelling was tijdens openingstijden gratis te bezoeken.

Vanaf oktober 2021 is ProDemos een samenwerking aangegaan met Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Zij kregen hiermee een plek in het bezoekerscentrum voor een informatiepunt voor omwonenden over de renovatie van het Binnenhof.

ProDemos op school

Voor scholen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs biedt ProDemos uiteenlopende programma's en lesmaterialen voor in de klas. Daar waar de coronamaatregelen grote impact hadden op de activiteiten in Den Haag, konden de activiteiten op scholen eerder of vaker doorgang vinden.

In 2020 was het aanbod gastlessen al verbreed naar het voortgezet onderwijs en zijn er online varianten ontwikkeld. Op die manier kon – afhankelijk van de situatie – een alternatief aanbod worden geboden, zowel voor fysieke uitvoeringen in het land als voor de educatieve programma's in Den Haag. Vanwege de verkiezingen is dit aanbod in 2021 uitgebreid met verkiezingsgastlessen, waardoor we toch een actueel en passend aanbod konden bieden waarvoor veel animo was.

Het programma Parlement op School, dat in 2020 nog in ontwikkeling was, is vanaf het schooljaar 2021–2022 onderdeel geworden van het lesaanbod voor scholen in het voortgezet en middelbaarberoepsonderwijs. Alhoewel dit programma bedoeld is voor scholen voor wie de afstand naar Den Haag te groot is, is het tevens een welkom alternatief in tijden van coronabeperkingen.

Voor kinderen in het basisonderwijs

Voor het basisonderwijs biedt ProDemos met name lesmaterialen en werkvormen, o.a. rondom de verkiezingen. Deze activiteiten konden ondanks corona allemaal doorgaan. Wel was de animo voor sommige activiteiten minder groot dan in reguliere jaren.

De **Derde Kamer** is een website en lespakket gericht op groep 7 en 8 van het basisonderwijs. De Derde Kamer is een initiatief van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer in samenwerking met ProDemos. Ook dit jaar was het pakket weer voor Prinsjesdag uitverkocht. Het bezoek aan de website nam toe. Naar aanleiding van een uitgebreide evaluatie van het lespakket en de website is na Prinsjesdag gestart met een grondige aanpassing van de website. Het papieren lespakket wordt in de loop van 2022 aangepast. Door de heersende coronamaatregelen is het finaledebat uitgesteld naar 2022.

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen organiseerde ProDemos voor leerlingen in groep 7 en 8 de **Kinderverkiezingen** en konden docenten in de klas aan de slag met het **Doe-boek**.

Door het jaar heen verschenen vijf actuele werkvormen over democratie en rechtsstaat, die werden verspreid via de lesbrief '**Aan de slag met**'. De werkvormen gingen onder andere over de avondklok, de formatie en de moord op Peter R. de Vries.

Voor leerlingen in het voortgezet onderwijs

De grootste veranderingen in het aanbod op school waren er bij het voortgezet onderwijs. Daar waar docenten in het voortgezet onderwijs voorheen alleen gebruik konden maken van ons lesmateriaal, onze lespakketten en werkvormen, bieden we sinds corona ook begeleide programma's in de klas. Om te

beginnen zijn de bestaande **gastlessen** in 2020 opengesteld voor het VO. Deze werden afhankelijk van de heersende maatregelen zowel fysiek en/of online aangeboden. Naast het reguliere aanbod konden scholen in februari en maart ook de speciale **Verkiezings-gastles** boeken. Langzamerhand weten scholen in het voortgezet onderwijs de weg naar dit aanbod van gastlessen te vinden. Ruim 6.000 leerlingen volgden een gastles van ProDemos, ruim twee derde daarvan vond online plaats.

Een nieuw programma voor in de klas is **Parlement op School**. De eerste helft van 2021 stond nog in het teken van testpilots, waarna de eerste uitvoeringen konden plaatsvinden in het najaar. In dit modulaire programma ervaren scholieren en studenten hoe een wet tot stand komt, welke stappen doorlopen moeten worden en hoe zij daar invloed op kunnen uitoefenen. Met tablets en fysieke instrumenten wordt de beleving vergroot.

Voor de Tweede Kamerverkiezingen verschenen – naast de verkiezingsgastlessen – twee versies van **STEM Magazine**, een magazine met informatie, quizjes en activerende werkvormen, voor havo/vwo en voor (v)mbo. Vanwege groot succes is de (v)mbo-versie bijgedrukt. Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wordt het magazine doorontwikkeld naar een online platform, waar docenten terecht kunnen voor educatieve spellen, filmpjes, quizjes en andere werkvormen over de gemeenteraadsverkiezingen. In 2021 is de ontwikkeling van dit platform gestart. Traditiegetrouw organiseerden we weer de **Scholierenverkiezingen**. Vanwege de coronamaatregelen deden minder scholen mee aan de

scholierenverkiezingen voor de Tweede Kamer dan vooraf gehoopt. Toch stemden er vele leerlingen en kreeg de uitslag landelijke aandacht. De feestelijke bekendmaking werd vanwege de toen heersende coronamaatregelen geannuleerd.

Naast deze begeleide programma's biedt ProDemos traditiegetrouw veel lesmaterialen en werkvormen voor in de klas. Voor **Kamer in de klas** is in het najaar een nieuw rollenspel ontwikkeld over de stemgerechtigde leeftijd. Door het jaar heen verschenen vijf actuele werkvormen voor de lesbrief **Onderwijskrant Actueel**, onder andere over de uitslag van de Tweede

Kamerverkiezingen, Afghanistan en – in samenwerking met het Duitsland Instituut – de Bonds-
dagverkiezingen. Voor het praktijkonderwijs
werden vier werkvormen (door)ontwikkeld en
verspreid via de lesbrief **Politiek in Praktijk**.

Deze en andere werkvormen zijn terug te
vinden op www.prodemos.nl/leren en op
tools.prodemos.nl. In 2021 zijn meer dan
100 werkvormen toegevoegd aan de zoek-
functie, onder andere doordat vanwege corona
veel bestaande werkvormen geschikt zijn
gemaakt voor online of hybride onderwijs.
De meestgebruikte werkvormen zijn de werk-
vormen over de verkiezingen en ‘klassiekers’
zoals Petje op, petje af en de Zoekplaat grond-
rechten.

Voor studenten op het mbo (en hbo)

Het aanbod voor het mbo bestond de afgelopen
jaren – naast het lesmateriaal – met name uit
gastlessen in de klas of op locatie. Het gehele
jaar werden de gastlessen Grondrechten, Belas-
tingbazen ook online aangeboden en konden
klassen een vraaggesprek met een Staten- of
Kamerlid aanvragen. Naast dit reguliere aanbod
zijn vanwege de Tweede Kamerverkiezingen de
al eerder genoemde **Verkiezingsgastlessen**
aangeboden. Deze gastlessen waren erg popu-
lair. Naar aanleiding van het succes van de

verkiezingsgastlessen is een online gastles
Formatiespel ontwikkeld. Tot slot is in
2021 gestart met het maken van een online gast-
les die ingezet kan worden als alternatief voor
een bezoek aan Den Haag. Deze online gastles
Politiek Den Haag kan ingezet worden bij lock-
downs, of voor klassen die niet naar Den Haag
kunnen of willen komen en waarvoor geen ander
geschikt fysiek programma beschikbaar is.
De geplande pilots in december konden door
schoolsluitingen vlak voor kerst alsnog niet
doorgaan.

Ook het mbo kon vanaf het nieuwe schooljaar
het programma **Parlement op school** boeken.
Daarnaast kregen zij nog een tweede primeur.
In het vierde kwartaal van 2021 presenteerde
ProDemos haar nieuwe programma voor het
mbo ‘**Project Burgerschap – Speak out loud!**’.
Deze interactieve analoge installatie reist langs
mbo-scholen, is een blikvanger in de school en
behandelt de thema’s democratie en rechtsstaat.
Gedurende een week voeren meerdere klassen
korte opdrachten uit bij de zeven onderdelen
van de installatie. Daarnaast geven docenten
met behulp van de uitgebreide docentenhand-
leiding tijdens een volgende les een vervolg aan
de opdrachten in de installatie. De eerste uitvoe-
ring werd met veel enthousiasme ontvangen.
We hopen in 2022 het Project Burgerschap –
Speak out loud! goed op de kaart te zetten.

Naast de **Verkiezingsgastlessen** en de **Scholierenverkiezingen** organiseerde ProDemos in aanloop naar de verkiezingen voor de Tweede Kamer een serie **Verkiezingsfestivals** in samenwerking met 13 mbo-locaties verspreid over het hele land. Vanwege de coronamaatregelen vonden alle activiteiten online plaats, waaronder ruim 40 Q&A-sessies met kandidaat-Tweede Kamerleden. Studenten mochten in deze sessies alles vragen wat zij van een politicus wilden weten en dit leverde vaak leuke en inspirerende gesprekken op. In de speciaal voor de festivals ontwikkelde workshop leerden studenten spelenderwijs allerlei leuke weetjes en feitjes over de Tweede Kamer, de verkiezingen en het stemproces. Daarnaast voerden we op de deelnemende festivalscholen 133 verkiezingsgastlessen uit. De impact van online Verkiezingsfestivals is kleiner dan de fysieke variant, met name omdat het feestelijke aspect online moeilijk te realiseren is en er geen reuring in de school kan ontstaan. Desondanks werden de Verkiezingsfestivals door zowel docenten als studenten positief beoordeeld.

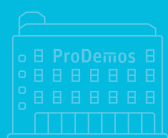
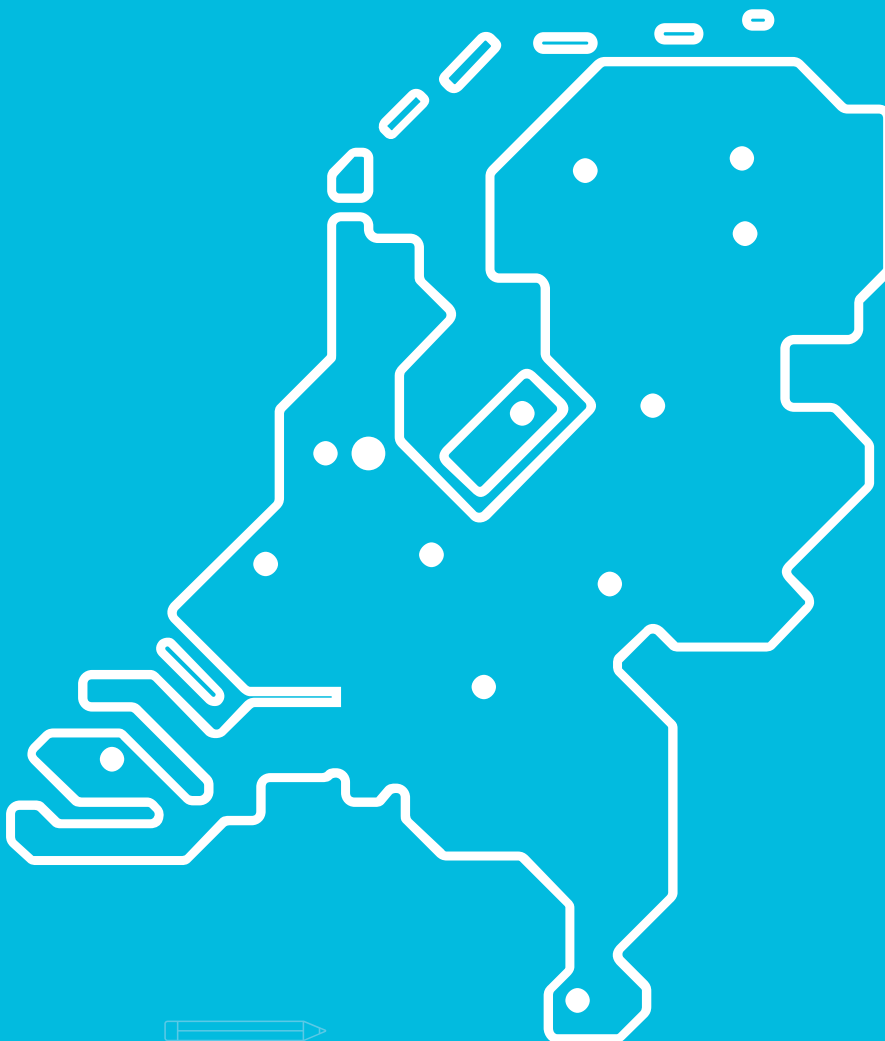
Voor professionals

Doordat ProDemos geen studenten kon ontvangen in Den Haag, hebben we de groep **leraren in opleiding** vooral proberen te bereiken met **workshops** in het land. Deze workshops werden in 2021 bijna allemaal online uitgevoerd.

Verreweg de meeste workshops werden bijgewoond door pabo-studenten. Daarnaast werkte ProDemos in 2021 opnieuw samen met NHL Stenden Hogeschool in Leeuwarden. Studenten van deze pabo kregen de opdracht om voor ProDemos werkvormen te ontwikkelen die een toevoeging kunnen zijn op het bestaande aanbod. Zij leren hierdoor op een leuke en interactieve manier hoe zij later in hun eigen lessen aan de slag kunnen met de thema's democratie en rechtsstaat.

Ook in 2021 was ProDemos voor zover mogelijk aanwezig op relevante **studiedagen en congressen voor docenten**. Enerzijds als aanbieder van educatieve activiteiten en materialen op het gebied van democratie en rechtsstaat, maar ook als expert in onderwijsontwikkeling. Bijvoorbeeld op de landelijke Praktijkonderwijsdag, de digitale sessie van het Kennispunt MBO Burgerschap en een conferentie voor het vmbo.

Maatschappij & Politiek (M&P) is al meer dan vijftig jaar hét vakblad voor maatschappijleerdocenten. Via dit vakblad draagt ProDemos bij aan de verdieping en verbreding van de kennis en vaardigheden van docenten maatschappijleer en burgerschap. M&P verschijnt 7 keer per jaar. De abonnementsgelden van het blad vormen inkomsten op het Activiteitenprogramma. Het vakblad heeft 664 abonnees. Ook de website wordt actief bezocht.

Gemeenten, provincies en waterschappen

D

In samenwerking met gemeenten, provincies en waterschappen biedt ProDemos diverse programma's aan op locatie, zowel voor het onderwijs als voor algemeen publiek. Omdat ProDemos met ingang van 2021 geen limiet meer heeft in het kosteloos aanbieden van programma's bij gemeenten is de co-financiering van Democracy en Klassenbezoek@Gemeentehuis komen te vervallen.

Kinderen in het basisonderwijs

Ook bij onze activiteiten op locatie waren de gevolgen van corona goed merkbaar. Pas vanaf juni konden we de uitvoeringen van **Democracy** in de raadszalen van de gemeenten weer hervatten. Veel scholen en gemeenten waren nog altijd huiverig zich aan te melden voor deze activiteit. Desondanks is het aantal gemeenten met een spel in bruikleen dit jaar weer toegenomen met 4. Inmiddels hebben we een vaste samenwerking met 27 gemeenten.

Fort De Bilt in Utrecht is een bijzondere plek in Utrecht waar we de kennis over democratie en rechtsstaat vanuit historisch perspectief benaderen. Normaal gesproken is de periode van maart tot en met mei de drukste periode. Helaas was het fort vanwege corona tot eind mei gesloten voor groepen. Daarna konden schoolklassen het fort weer bezoeken, maar ook hier bleef het bezoek achter ten opzichte

van normale jaren. Vanaf september 2022 worden de activiteiten op Fort De Bilt gestaakt.

Met name de animo voor de **Kindergemeenteraad** heeft te lijden gehad onder corona. De actiedagen vergen een ruime voorbereidings-tijd, waardoor de meeste gemeenten in 2021 hebben afgezien van deelname. Er is slechts één uitvoering geweest.

Voor leerlingen in het vo en studenten in het mbo

Pas vanaf september bleek het weer mogelijk om **Klassenbezoek@Gemeentehuis** uit te voeren, maar ook hier bleek dat veel gemeenten en scholen nog huiverig waren om zich aan te melden. Om het bereik van dit programma in de toekomst te vergroten is het lesmateriaal in 2021 geschikt gemaakt voor gemeenten die het programma zelf willen begeleiden. Ook is er gewerkt aan een instructiebijeenkomst voor gemeenten.

Het aantal aanmeldingen voor het **Provinciespel** bleef ook dit jaar achter ten opzichte van reguliere jaren. Wel kwam de provincie Zeeland erbij als elfde samenwerkingspartner.

Dit jaar zijn er geen uitvoeringen van de **Jongeregemeenteraad** geweest. Ook hier was de intensieve voorbereiding een doorslaggevende factor voor gemeenten om af te zien van deelname.

De samenwerkingsafspraken met **Overijssel** zijn afgelopen jaar herijkt. Overijssel blijft samenwerken met ProDemos, maar de specifieke Overijsselse activiteiten worden niet meer uitgevoerd. De samenwerking tussen Overijssel en ProDemos zal voornamelijk bestaan uit het gezamenlijk onder de aandacht brengen van activiteiten van het provinciale programma 'Overijssel Doet Mee' en ProDemos.

Per 1 juli 2021 liep de subsidieovereenkomst met de provincie **Gelderland** af. In het eerste half jaar van 2021 voerde ProDemos in Gelderland verschillende online programma's uit, zoals online gesprekken met Statenleden en online gastlessen. Ook vonden er in samenwerking met scholen vier online Verkiezingsfestivals plaats. Helaas kon door de coronamaatregelen onder meer de geplande Docentendag niet doorgaan. De samenwerking met de provincie Gelderland wordt in 2022 voortgezet en ingevuld met verschillende activiteiten, zoals Provinciespel, een aangepaste versie van de gastles Belastingbazen en de organisatie van een regionale docentendag.

In samenwerking met de gemeente **Amsterdam** werkt ProDemos aan een zo groot mogelijke deelname aan de programma's Democracy en Klassenbezoek@Gemeentehuis, onder andere door het inzetten van mailcampagnes en het telefonisch benaderen van scholen. In 2021 konden we door de coronamaatregelen

echter beperkt gebruikmaken van de zalen, waardoor scholen slechts eens per week een Democracy of Klassenbezoek@Gemeentehuis konden boeken. De schoolsluitingen belemmerden de uitvoeringen nog verder.

In opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zijn enkele programma's ontwikkeld voor de drie Nederlandse gemeenten in het **Caribisch deel van het Koninkrijk** met als doel om het historisch en democratisch bewustzijn van de scholieren aldaar te versterken. In 2021 is het contact met de eilanden voortgezet met een training om het programma Democracy te begeleiden

op Bonaire en ondersteuning bij de uitrol van het project. Door organisatorische barrières en corona zijn er helaas nog geen uitvoeringen geweest in 2021.

Voor volwassenen

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 was er veel animo voor de cursussen **Politiek Actief voor Gemeenten**. In het najaar van 2020 heeft ProDemos de cursus in verband met corona al geschikt gemaakt voor online uitvoeringen. Door deze aanpassing is het in 2021 gelukt een groot aantal cursussen zowel online als fysiek uit te voeren.

In totaal zijn er 117 cursussen gegeven, waarvan 33 met de extra subsidie van BZK voor meer diversiteit en voor mensen met een beperking. Uit onderzoek bleek dat de diversiteit aan deelnemers groter is dan nu in de gemeenteraden te zien is, zowel qua gender, leeftijd en herkomst. Het aandeel deelnemers met een theoretische opleiding blijft echter onverminderd hoog.

In totaal hebben rond de 2.900 deelnemers de cursus Politiek Actief gevolgd (op basis van gemiddeld 25 cursisten per cursus).

In aanloop naar de verkiezingen in 2023 zijn afgelopen jaar de cursussen **Politiek Actief voor Provincies en Waterschappen** vernieuwd en is het materiaal geactualiseerd. Deze cursussen zullen grotendeels worden gegeven in de loop van 2022. De verkiezingen zijn in maart 2023. In 2021 is één cursus voor een provincie (ca. 25 deelnemers) al uitgevoerd. Het **Democratiefestival** is vanwege corona afgelast.

Voor mensen die moeilijker toegang vinden tot informatie over democratie en rechtsstaat

De coronamaatregelen bemoeilijkten met name de organisatie van bijeenkomsten voor mensen

die moeilijker toegang vinden tot informatie over democratie en rechtsstaat. Doordat een groot deel van het jaar fysieke bijeenkomsten niet mogelijk waren en vanwege de aard of doelgroep van de bijeenkomst niet in alle gevallen een online of hybride variant haalbaar bleek, is het aantal uitvoeringen in 2021 beperkt gebleven. Dit is terug te zien in de cijfers over 2021. Daar waar onze fysieke uitvoeringen zijn vervangen voor online uitvoeringen of met kleinere (kwetsbare) groepen onder begeleiding van ProDemos, hebben we dit bereik geteld als directe contacten.

- Mensen die niet zo snel naar een algemene publieke of andere bijeenkomst gaan, probeert ProDemos te bereiken in de eigen omgeving en via wijk- of buurtorganisaties met het programma **Democratie voor Iedereen**. Het aantal deelnemers bleef door corona beperkt tot circa 200 mensen.
- In het programma **Actief Burgerschap** met de nieuwe workshop **Cirkel van Democratie** staat de vraag centraal hoe mensen zelf actief kunnen zijn in politiek en maatschappij. Op verschillende plaatsen, bijvoorbeeld waar eerder andere cursussen werden verzorgd, blijkt hiervoor belangstelling te bestaan. ProDemos ging langs bij een aantal vrijwilligersorganisatie om de Cirkel van democratie te testen. Het werden succesvolle en inspirerende dagen met mooie

gesprekken. Door de beperkingen hebben we deze activiteiten 2021 slechts vier keer kunnen uitvoeren.

- Het programma **Recht van Spreken** is een workshop over de rechtsstaat in Nederland. ProDemos verzorgde workshops voor vrouwenorganisaties, migranten- en vrijwilligersorganisaties en taalaanbieders, onder meer in bibliotheken. In totaal werd dit programma in 2021 vier keer uitgevoerd. Er waren zo'n tachtig deelnemers.
- In oktober organiseerde ProDemos samen met stichting Assadaaka Community een **Wijk-Café Gedeelde waarden** in Amsterdam waar buurtbewoners in dialoog konden gaan met elkaar. Meer dan 55 mensen namen deel aan de avond.

Tweede Kamerverkiezingen

Speciaal om mensen met een lichte verstandelijke beperking voor te bereiden op de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 zijn twee online workshops **Stem jij ook?** georganiseerd.

Fysieke workshops op locatie konden immers geen doorgang vinden vanwege de op dat moment geldende coronamaatregelen. Deelnemers zijn in de online workshops op een luchtige manier geïnformeerd over de verkiezingen, waarbij we hulp hadden van meerdere ervaringsdeskundigen in de studio. In de workshop was aandacht voor de rol en taken van de Tweede Kamer, hoe je kunt beslissen op wie je gaat stemmen en hoe je daadwerkelijk moet stemmen. Het waren toegankelijke, interactieve bijeenkomsten, doordat deelnemers de chat konden gebruiken en tegelijkertijd maar één apparaat nodig hadden om deel te kunnen nemen. Terugkijken via stemjijook.nl was ook mogelijk. Bovendien konden zorgorganisaties en maatschappelijke instellingen met behulp van die website op een kleinschalige manier zelfstandig met cliënten aandacht besteden aan de verkiezingen.

Ook de **informatiebijeenkomsten** voor mensen met een beperkte kennis van de democratische

rechtsstaat stonden dit jaar in het teken van de Tweede Kamerverkiezingen. Ook deze bijeenkomsten zijn vanwege de coronamaatregelen geschikt gemaakt om online te volgen. In totaal verzorgde ProDemos 17 bijeenkomsten in samenwerking met onder meer vrouwen- en migrantenorganisaties en vrijwilligersorganisaties.

Voor professionals

In 2021 is ProDemos gestart met de **Griffie-nieuwsbrief**. Deze wordt vier keer per jaar verzonden. Eind 2021 had deze nieuwsbrief 952 abonnees.

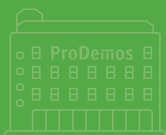
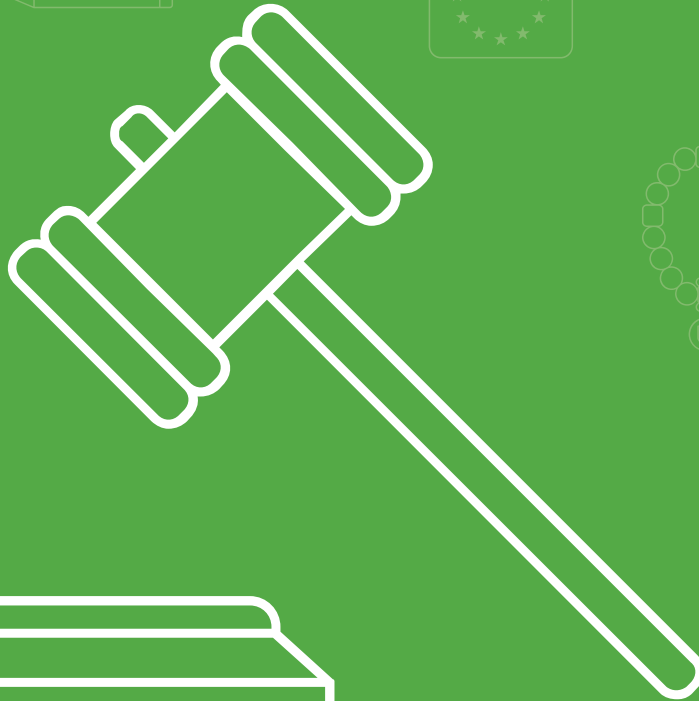
Op 5 november 2021 organiseerde ProDemos de **Griffiedag**. Deze kon dit keer – met inachtname van de coronamaatregelen – fysiek plaatsvinden in de mooie zalen van het stadhuis van Utrecht. De dag werd geopend door directeur Eric Stokkink. Daarna volgde een inspirerende lezing van Stijn Sieckelinck, lector bij de Amsterdamse Hogeschool Amsterdam over jongerenwerk en pedagogie. Het was een informatieve dag voor griffiers en griffie-medewerkers.

In januari en februari 2021 zijn de laatste werkzaamheden verricht om de nieuwe **Participatie-**

Wijzer te lanceren tijdens het Festival van het Bestuur, een initiatief van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Daarnaast is de participatiewijzer.nl door BZK als een van de 'DiAmenten' van het programma Democratie in Actie gekozen en opgenomen in de publicatie '15 bouwstenen voor de lokale democratie'. Vanaf maart 2021 hebben 5.800 unieke bezoekers de website bezocht.

In verband met de situatie rond corona vond de tweedaagse **Docentenreis Brussel** slechts één in plaats van twee keer plaats. Dertig docenten maatschappijleer, geschiedenis en burgerschapskunde kregen een afwisselend programma met sprekers vanuit de Europese Commissie, het Europees Parlement en de vertegenwoordiging van Nederland in Brussel.

In 2021 is een nieuw plan van aanpak opgesteld voor het **accountmanagement** van gemeenten, provincies en andere partners. Dit heeft onder andere geresulteerd in ruim twintig gesprekken met gemeenten en provincies over de scholenprojecten. In navolging van de cursus Politiek Actief is contact gelegd met alle deelnemende gemeenten om te verkennen wat zij verder samen met ProDemos willen doen.

Gerechtelijke instellingen

E

De beperkte toegang tot de gerechtsgebouwen resulteerde in 2021 in de ontwikkeling van de online gastles rechtspraak. In de loop van het jaar maakten steeds meer rechtbanken gebruik van deze mogelijkheid om toch leerlingen te bereiken.

Voor leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs

De samenwerking tussen ProDemos en de **Kinder- en Jongerenrechtswinkels** is op het basisonderwijs gericht. ProDemos heeft in 2021 vrijwilligers van de Kinder- en Jongerenrechtswinkels van Gelderland, Den Haag, Rotterdam, Amsterdam en Utrecht getraind. Trainingen die in verband met corona moesten worden uitgesteld, zullen in 2022 plaatsvinden. In verband met de tijdelijke schoolsluitingen konden de rechtswinkels minder gastlessen verwezenlijken dan in andere jaren.

Voor het voortgezet onderwijs en het mbo bieden wij gastlessen over de rechtspraak aan ter voorbereiding op een bezoek aan een rechtbank. In verband met de schoolsluitingen konden in 2021 beduidend minder **Gastlessen Rechtspraak** worden gegeven en door de coronamaatregelen bij de rechtbanken was het

organiseren van een Rechtbankbezoek bijna niet mogelijk. Om dit onderwerp toch te kunnen behandelen konden scholen vanaf januari 2021 de politierechterzittingen vanuit de klas digitaal bijwonen. In de loop van het jaar openden steeds meer rechtbanken op deze manier hun deuren voor scholen, wat resulteerde in de ontwikkeling van de online gastles rechtspraak. Ook faciliteerden we op maat gesprekken tussen klassen en professionals, zoals rechters. Tot slot organiseerde ProDemos in samenwerking met het ministerie van Justitie en Veiligheid een webinar voor het vmbo over het nieuwe wetboek strafvordering en slachtofferhulp, dat via Nieuwspoor en YouTube is uitgezonden.

De rechtsstaat is meer dan strafrechtspraak alleen. Het rechtsgevoel van jongeren wordt in belangrijke mate gevormd door kwesties in de dagelijkse samenleving waarbij (grond)rechten met elkaar of met andere belangen botsen. Dit komt aan de orde in de

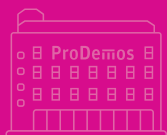
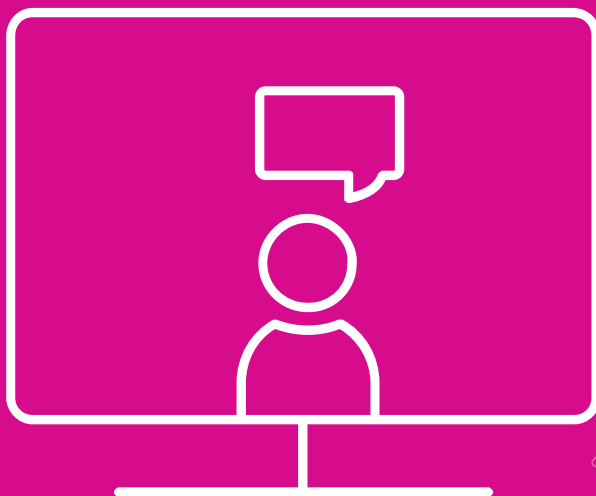

gastles Grondrechten. Ook voor deze gastles geldt dat er door de lockdowns minder uitvoeringen waren dan voorzien. Ook hier is een online variant geboden als alternatief.

Voor volwassenen

In verband met coronamaatregelen konden de bezoekersprogramma's Rechtbanken op de

meeste locaties niet doorgaan. Omdat al voor corona bleek dat het voor ProDemos lastig is om andere groepen georganiseerd naar de rechtbank te brengen is besloten deze activiteit vanaf 2022 niet meer aan te bieden. De focus wordt verlegd naar het onderwijs. Hetzelfde geldt voor de activiteiten in het kader van Nieuwe rechters en de democratische rechtsstaat.

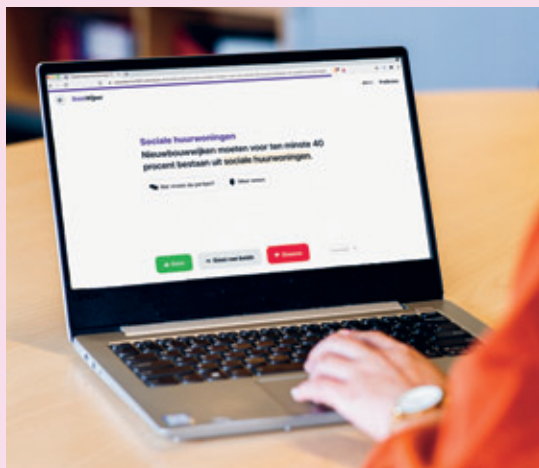

ProDemos online

F

Stemhulpen zijn een belangrijk informatiemiddel geworden voor kiezers wanneer zij zich oriënteren op hun stemkeuze. De populariteit van stemhulpen neemt nog altijd toe. De StemWijzer voor de Tweede Kamerverkiezingen had (opnieuw) een recordaantal gebruikers en werd ruim 7,8 miljoen keer volledig ingevuld. Ook de andere stemhulpen van ProDemos zijn veel gebruikt tijdens de verkiezingsperiode.

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen heeft ProDemos in samenwerking met taalwetenschappers van de Universiteit van Utrecht en een politicoloog van de Universiteit van Twente onderzoek gedaan naar de objectiviteit en toegankelijkheid van de StemWijzer om de onderwerpkeuze en formulering van stellingen te verbeteren. Hierbij werden ook resultaten uit het Kiezersonderzoek meegenomen. De doorontwikkeling resulteerde onder andere in een aanvullende tool om een zogenaamde shoot-out te doen tussen partijen die bij gebruikers gelijk scoorden. Ook het design werd aangepast om de StemWijzer beter toegankelijk te maken.

Op 10 februari ging de StemWijzer voor de Tweede Kamerverkiezingen online. Er waren direct veel gebruikers, maar zoals altijd lag de grootste piek in het gebruik op de twee dagen voor de verkiezingsdag. In totaal is de StemWijzer ruim 7,8 miljoen keer ingevuld. Een flinke stijging ten opzichte van de vorige Tweede Kamerverkiezingen in 2017, die 6,8 miljoen keer

werd ingevuld. De grote hoeveelheid (nieuwe) partijen zou deze grote toename kunnen verklaren, doordat de kiezer meer behoefte had aan informatie. Ook de coronamaatregelen kunnen een rol spelen: de campagne van 2021 vond vooral online en op televisie plaats, omdat de meeste politieke partijen niet de straat opgingen of naar bijeenkomsten in het land konden.

Onze stemhulp voor jongeren, **Young Voice**, is ruim 200.000 keer gebruikt. De stemhulp is ook gebruikt bij de verkiezingsgastlessen en de verkiezingsfestivals. De stellingen in Young Voice zijn gebaseerd op stellingen van de StemWijzer, waarbij de focus ligt op onderwerpen die relevant zijn voor jongeren. YouTubers en acteurs geven uitleg bij de stellingen en voeren tegenargumenten, waarna de gebruikers hun keuze swipen en tot slot de standpunten kunnen vergelijken.

In de **StemmenTracker** vergelijk je je eigen standpunten met het feitelijke stemgedrag van

partijen in de Tweede Kamer in de afgelopen kabinetsperiode. De StemmenTracker is ongeveer 175.000 keer gebruikt. Na de Tweede Kamerverkiezingen is de StemmenTracker offline gehaald, omdat er gedurende de formatie geen update mogelijk was.

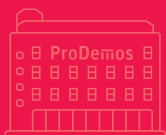
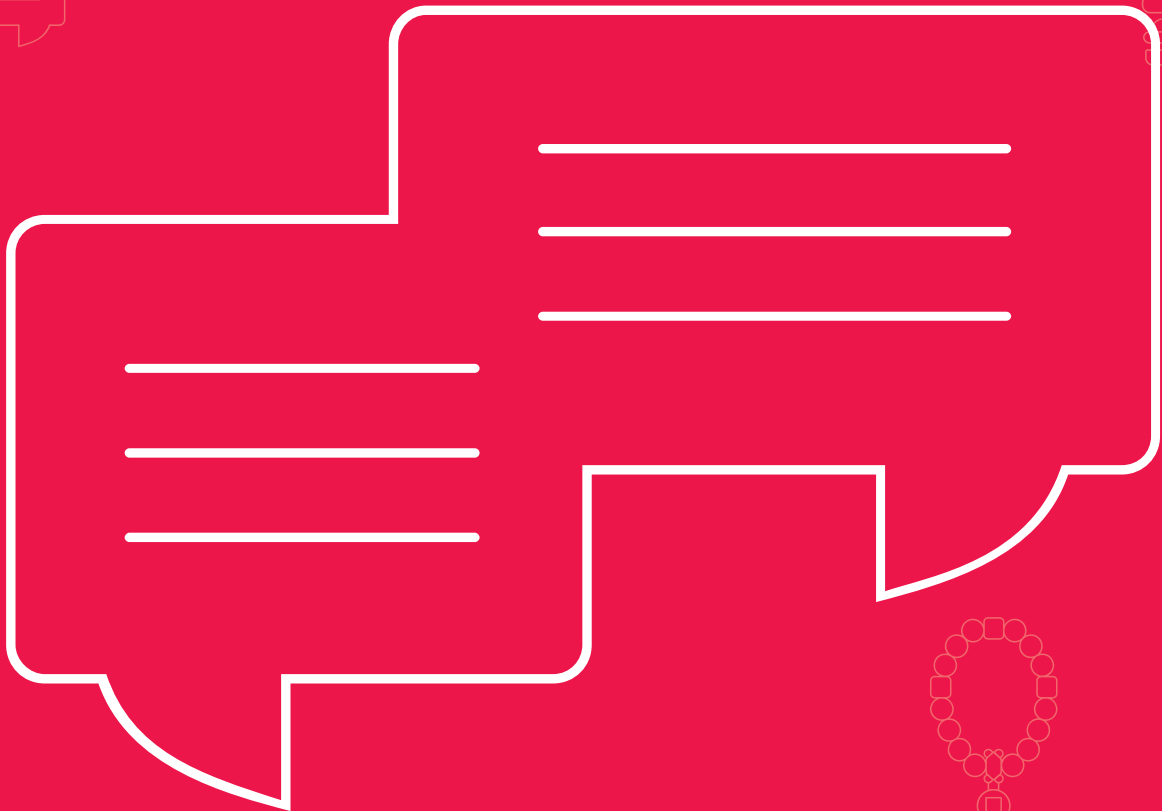
De PartijenWijzer gaat niet over actuele politieke discussies, maar is gebaseerd op de beginselen van de politieke partijen die in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zijn. Zo ontdekt de gebruiker met welke partij hij of zij in principe het meest verwant is. Ook de PartijenWijzer is na de Tweede Kamerverkiezingen offline gehaald, omdat deze moet worden aangevuld met nieuwe partijen.

In 2021 is verder gewerkt aan de Educatieve StemWijzer, een samenwerking met het Belgische Tree company, de Duitse Bundes-

centrale für Politische Bildung en het Luxemburgse Zentrum für Politische Bildung. In dit project brengen we de StemWijzer met verschillende spelvormen naar het klaslokaal. Stellingen en antwoorden van de leerlingen vormen het startpunt voor een discussie over actuele onderwerpen. Ook is het mogelijk om leerlingen zich te laten inleven in een standpunt van bepaalde politieke partijen, om zo ideologische verschillen te bespreken. In 2022 wordt de Educatieve StemWijzer gelanceerd.

Gemeenteraadsverkiezingen

In de tweede helft van 2021 maakte ProDemos ook Stemwijzers in opdracht van de gemeenten Maashorst en Land van Cuijk, die in november herindelingsverkiezingen hadden. Daarnaast zijn we gestart met de acquisitie en ontwikkeling van StemWijzers voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022.

Publieks- bijeenkomsten en -activiteiten

G

In coronatijd publieksbijeenkomsten organiseren blijkt een grote uitdaging. Veel evenementen waaraan ProDemos meewerkt, gingen niet door of verplaatsten naar online. Vooral rond de Tweede Kamerverkiezingen heeft ProDemos er veel werk van gemaakt haar doelgroepen toch te bereiken.

Onder de titel **Democratie in Debat** organiseerde ProDemos samen met het Montesquieu Instituut, Internationaal Perscentrum Nieuwspoor en Filmhuis Den Haag bijeenkomsten voor een breed publiek ter informatie en verdieping van (actuele) thema's over democratie en rechtsstaat. Vanwege de aard van de bijeenkomsten konden in 2021 de Politiek Cafés en de Film & Debat-bijeenkomsten niet plaatsvinden. Alleen de actualiteitendebatten konden, weliswaar online, doorgang vinden. Ter vervanging van het Politiek Café experimenteerden we met podcasts over uiteenlopende onderwerpen. Normaal gesproken is ProDemos aanwezig bij verschillende **Haagse evenementen** om democratie en rechtsstaat bij een breed publiek onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld tijdens de Open Monumentendag en de Museumnacht. Veel evenementen gingen in 2021 niet door.

De **Vrijheidscolleges**, die ProDemos rond 5 mei gewoonlijk organiseert, konden geen doorgang vinden vanwege de coronamaatregelen van dat

moment. Wel organiseerden we samen met de Bibliotheek Wateringse Veld een online Vrijheidscollege met Edson da Graça. Ook droegen we bij aan drie vrijheidscolleges vanuit Tivoli in Utrecht. Alle colleges waren te volgen via livestreams die werden aangeboden op verschillende platforms, zoals YouTube, Facebook en de eigen kanalen.

Als partner van het **Prinsjesfestival** organiseerde ProDemos in 2021 Nederlandse en Engelstalige Prinsjeswandelingen vanuit ons Bezoekerscentrum. Tevens vond het programma 'Prinsjesdag for Non-Dutchies' plaats. Tijdens dit programma volgden buitenlandse studenten van Universiteit Leiden een minicollege over de Nederlandse politiek en deden zij de Prinsjes-Wandeling in het Engels om ook hen kennis te laten maken met de tradities rond Prinsjesdag.

Het (door subsidie van de Europese Commissie gefinancierde) **Europe Direct informatiecentrum (EDIC)** was vanaf 2013 bij ProDemos gevestigd.

Als Europe Direct organiseerden wij van januari tot maart online nog verschillende interactieve bijeenkomsten, onder andere over digitalisering, defensie en democratie in Europa. Tot en met april was het EDIC nog onderdeel van het bezoekerscentrum, waar burgers terechtkonden voor vragen over Europese instellingen. De subsidie eindigde in april 2021. Vanwege de sterk veranderde call for proposals heeft ProDemos geen nieuw voorstel ingediend.

Slechts een zeer gering aantal deelnemers heeft in de afgelopen jaren gebruik gemaakt van de **LOI-cursus over politiek in Nederland**. Vanwege de geringe animo is in 2021 besloten met deze samenwerking te stoppen.

Naast educatieve materialen en **publicaties** verscheen in 2021 de herziene herdruk van het *Handboek vakdidactiek maatschappijleer*.

Voor mensen die moeilijker toegang vinden tot informatie over democratie en rechtsstaat

2,5 Miljoen Nederlanders hebben grote moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Vaak hebben zij ook moeite met omgaan met een computer. Voor laaggeletterden is het lastig om verkiezingsprogramma's te begrijpen, politieke debatten te volgen en tot een stemkeuze te komen. Met de **Verkiezingskrant in gewone taal** willen we hen voorbereiden op de verkiezingen.

Dit doen we in samenwerking met Stichting Lezen en Schrijven, de Stichting Makkelijk Lezen en de Stichting ABC. In de tweede helft van 2021 is gestart met de voorbereidingen voor de verkiezingskrant voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022.

In 2021 hebben we binnen het project '**Stem jij ook?**' extra aandacht besteed aan informatie-materiaal voor mensen met een lichte verstan-

**Debat in
Duidelijke Taal**

delijke beperking. Ook voor deze doelgroep is een speciale *Stem jij ook?*-Verkiezingskrant gemaakt. Ervaringsdeskundigen dachten mee hoe we de krant beter konden laten aansluiten bij de doelgroep. In de tweede helft van 2021 vonden de voorbereidingen plaats voor de Stem jij ook-verkiezingskrant voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2022.

Voor extra informatie, video's en 'doe-materiaal' verwezen de kranten door naar het vernieuwde stemjijook.nl. Voor het eerst was hier ook een filmpje te vinden met een tolk in Nederlandse Gebarentaal. Daarnaast hebben we in samenwerking met zorgorganisaties ASVZ, Reinaerde, Philadelphia, LFB, Ieder(in), Zorgbelang en de VMO Klankbordgroep een reeks interviews georganiseerd tussen mensen met een lichte verstandelijke beperking en hooggeplaatste kandidaten voor Tweede Kamer: politieke interviews in klare taal. Ook deze interviews waren terug te zien op stemjijook.nl.

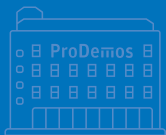
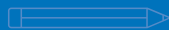
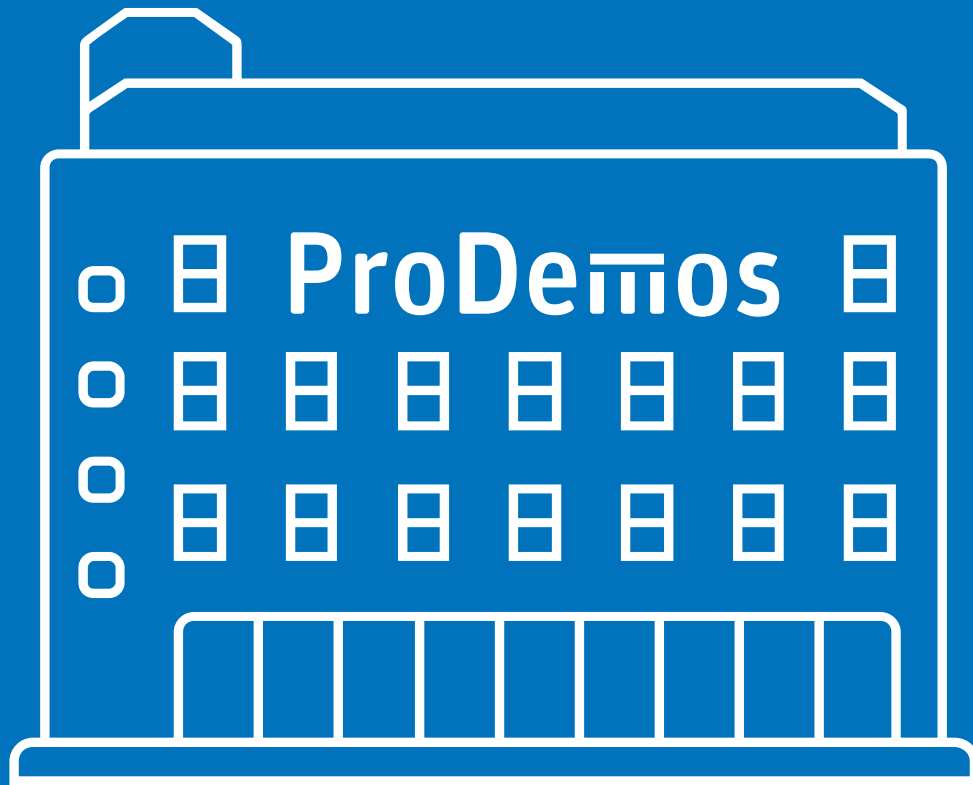
Tot slot vond op 11 februari online het groot **Debat in Duidelijke Taal** plaats waarin we, samen met mensen met een lichte verstandelijke beperking, politici aan de tand voelden over politiek en hun plannen voor Nederland. Het debat was ook terug te kijken via onder meer NPO Politiek en onze website. Het Debat in Duidelijke Taal vond plaats ter vervanging van een Landelijke Kiezersdag die door de coronamaatregelen niet kon plaatsvinden.

Voor professionals

In 2021 heeft ProDemos geïnvesteerd in contacten met onder meer professionals in zorgorganisaties en maatschappelijke organisaties,

ervaringsdeskundigen en ambtenaren die zich net als ProDemos inzetten voor participatie van mensen met een lichte verstandelijke beperking. Uiteindelijk moeten de contacten met dit netwerk bijdragen aan de versterking van het landelijk aanbod voor mensen met een lichte verstandelijke beperking. In dit kader heeft ProDemos onder meer deelgenomen in de jury van de challenge 'Toegankelijk stemmen' van het ministerie van VWS en het ministerie van BZK. De challenge luidde: 'hoe maken we informatie over de verkiezingen toegankelijk en bereikbaar, zodat kiezers met een (lichte) verstandelijke beperking of laaggeletterdheid zich ook kunnen voorbereiden op het stemmen?'. De twee initiatieven die de challenge wonnen, informatiekleurplaten en interviews met politici door ervaringsdeskundigen, hebben we via onze kanalen verspreid en gepromoot.

ProDemos is lid van **Networking European Citizenship Education (NECE)**, een Europees netwerk van organisaties op het gebied van burgerschapseducatie. Met onze NECE-partners wisselen we werkvormen en 'best practices' uit tijdens de jaarlijkse conferentie. De jaarlijkse conferentie met de titel: 'Committed to change, re-imagining the future of citizenship education in Europe' kon als hybride event eind oktober in Brussel plaatsvinden, waarbij een deel van de bezoekers 'live' participeerde in de Ateliers des Tanneurs. In de online omgeving konden overige bezoekers niet alleen uit Europa, maar vanuit de hele wereld deelnemen aan de online lezingen en workshops. De conferentie-documentatie is terug te vinden op nece.eu.

Interne organisatie

Daar waar we in de uitvoering van onze activiteiten nog sterk belemmerd werden, was thuiswerken in het tweede ‘coronajaar’ voor veel kantoormedewerkers al redelijk gemeengoed geworden. Desondanks was het een bewogen jaar met veel onzekerheden door corona.

De nieuw aangestelde directie heeft veel aandacht gehad voor de interne organisatie; met zorg voor de werkbeleving en de vitaliteit van medewerkers, nieuwe vormen van overleg en de verbetering van de jaarplancycclus. Er zijn veel organisatorische wijzigingen doorgevoerd die in de toekomst moeten resulteren in meer stabiliteit en werkplezier, maar ook verbeteringen in de kwaliteitsbewaking, monitoring en accountability.

Medewerkers en personeelsbeleid

Ook 2021 was voor veel medewerkers weer een jaar van onzekerheid: wat kan er wel en niet doorgaan? Is er nog wel (voldoende) werk voor mij? Hoe combineer ik thuiswerken met kinderen thuis? Wanneer mag ik weer naar kantoor? De aanhoudende coronapandemie was voor ProDemos aanleiding om goed na te denken hoe we in de toekomst met deze onzekerheden om kunnen gaan en hoe we hierop kunnen anticiperen.

Er is ook dit jaar veel van de medewerkers gevraagd met betrekking tot alle interne verbeteringen en het voortdurend omschakelen van fysiek naar online werken. We zijn trots om te zien dat de inzet van de medewerkers en de betrokkenheid bij de organisatie groot is geweest. Inmiddels zien we dat de voortdurende situatie soms veel van medewerkers vraagt en dat het thuiswerken en de constante aanpassingen een wissel trekken op het werkplezier en de motivatie van medewerkers. Daarnaast zien we dat de structuurverandering nog een nasleep heeft met betrekking tot samenwerking en inrichting van de afdelingen.

HR-beleid

Het integraal verbeterplan uit 2020 omvatte een reeks maatregelen, waarvan vele op HR-gebied. De belangrijkste onderwerpen die in 2021 vanuit het verbeterplan zijn gerealiseerd zijn de interne klachtenregeling, de meldregeling integriteit, een active bystander training, awareness trainingen, in- door- en

uitstroombeleid, inwerkprogramma, team-building, beleid over kennisontwikkeling en permanente educatie, en het leiderschapstraject voor leidinggevendenden.

Contact met medewerkers en medewerkersonderzoeken

De nieuwe directie heeft een wekelijks online inloophmoment ingevoerd waarbij iedere medewerker welkom is om te delen wat er bij hem of haar speelt. Het inloophmoment vond in 2021 op wisselende tijdstippen plaats, zodat ook begeleiders in de gelegenheid waren om aan te sluiten.

In april is een COVID 19-Pulse (medewerkersonderzoek) uitgevoerd, het derde onderzoek dat specifiek gericht was op het welzijn van medewerkers in coronatijd. In de resultaten is terug te zien dat er nog altijd een groot verschil was tussen de medewerkers op kantoor en de begeleiders, wat natuurlijk voortkomt uit de aard van de werkzaamheden. Waar de medewerkers op

kantoor inmiddels redelijk tot goed konden thuiswerken, gaven begeleiders aan weinig tot niets te kunnen doen. Bij de afdelingen Publiek (de begeleiders) zagen we dat er meer tevredenheid is over het contact met de leidinggevende en de organisatie. De hier genomen initiatieven hadden dus resultaat.

In september/oktober is een medewerkersonderzoek uitgevoerd. Aan dit onderzoek hebben 96 mensen deelgenomen, dat is 58,2%. Dat is lager dan in 2019 toen het 65,5% was. De cijfers m.b.t. bevlogenheid, betrokkenheid, sociale veiligheid en herstelbehoefte zijn nagenoeg hetzelfde als in 2019 en daarmee hoog in vergelijking met de benchmark openbaar bestuur en veiligheid. Op een aantal punten zien we dat de acties uit het Verbeterplan effect hebben gesorteerd, bijvoorbeeld op het gebied van de interne communicatie en de loopbaanondersteuning.

Alle leidinggevendenden zijn inmiddels in gesprek met hun medewerkers over de afdelings-

specifieke uitkomsten van het medewerkersonderzoek om gezamenlijk te bepalen hoe hier opvolging aan gegeven zal worden. Daarnaast zijn er een aantal organisatiebrede verbeterpunten geïdentificeerd die door directie en HR worden opgepakt. Het betreft hier het verlagen van de werkdruk en het verbeteren van de onderlinge samenwerking. Hierbij is werkplezier een belangrijk uitgangspunt.

Instream, doorstroom, uitstroom

ProDemos had op 31 december 2021 een personeelsbestand van 193 medewerkers (in totaal 71,2 fte). Van de 193 medewerkers zijn 100 medewerkers oproepkracht. 19 Collega's

met een urencontract traden in 2021 uit dienst, evenals 29 medewerkers met een nulurencontract. Er werden 11 nieuwe collega's aangenomen met een urencontract, en 9 oproepkrachten kregen een urencontract, waarvan 6 op grond van de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) en 3 vanwege doorstroom naar een andere functie. Daarnaast zijn 40 nieuwe oproepkrachten aangenomen.

De frequentie van het inwerkprogramma en de introductiedagen was in verband met corona lager dan gepland. Vanwege de langdurige sluitingen werden minder medewerkers ingezet. De introductiedagen zijn uiteindelijk voorname-

lijk online uitgevoerd. Voor het inwerkprogramma was die optie niet haalbaar.

De bedoeling was om in 2021 met name de begeleiderspool te laten groeien, maar door corona en diensgevolge het hoge verloop en een problematische werving, selectie en training van nieuwe collega's, is dat niet gelukt. Het totale personeelsbestand is in ten opzichte van 2020 nagenoeg gelijk gebleven, wat gezien de omstandigheden toch tot tevredenheid stemt.

Ziekteverzuim en arbodienstverlening

Het ziekteverzuim in 2021 was 5%, een forse daling ten opzichte van 2020 (6,5%). De voornaamste daling zie je terug in het langdurige verzuim, een daling van 5% in 2020 naar 2,1% in 2021. De verzuimfrequentie bij ProDemos is net als vorig jaar laag, deze ligt op 0,7 (ter vergelijking in 2020 was dit 0,8). Werknemers melden zich niet vaak ziek.

Sinds begin 2021 is er maandelijks een sociaal medisch overleg, waarbij directie, HR en de casemanager van de arbodienst met de betreffende teamhoofden de langdurige verzuimcasuïstiek bespreken. Hierdoor is er tijd en aandacht voor de aanpak van de re-integratie en kan, waar nodig, worden bijgestuurd.

Communicatie en informatie

Communicatie

In 2021 heeft ProDemos veel tijd moeten investeren in de communicatie rondom de coronamaatregelen, zowel intern als extern. De vele wijzigingen in openstelling, tijden, vorm en inhoud van de programmering moesten onder de aandacht van de gebruikersgroepen worden gebracht.

Intern heeft Communicatie ook bijgedragen aan diverse projecten. Bijvoorbeeld in de vorm van advies ten aanzien van de huisstijl en vormgeving op de sublocatie, redactionele werkzaamheden voor de StemWijzer en advies en bijdragen aan de ontwikkeling van het plan van aanpak

voor accountmanagement, zodat er een geïntegreerde aanpak is ontwikkeld.

Rondom de Tweede Kamerverkiezingen is ProDemos veelvuldig benaderd voor duidende en informatieve bijdragen aan artikelen, interviews en podcasts.

Kennisontwikkeling en -deling

ProDemos hecht grote waarde aan het bijhouden en vergroten van de professionele kennis van haar medewerkers. Corona belemmerde echter ook hier de mogelijkheid om fysieke bijeenkomsten te organiseren. De frequentie van de bijeenkomsten daalde dan ook iets ten opzichte van andere jaren.

Naast de reguliere trainingsdagen zijn er een aantal inhoudelijke en inspirerende bijeenkomsten georganiseerd, bijvoorbeeld over laaggeletterdheid, de aanpassingen in de StemWijzer en online werkvormen. Ook organisatorische onderwerpen werden besproken, zoals het integriteitsbeleid, de invoering van HR2day en het programmatisch werken. Een zeer inzichtgevende bijdrage was die van Bas Haring over ethiek op de inspiratiedag in april.

Onderzoek

Omdat online lessen door corona in een stroomversnelling zijn geraakt, is in 2021 onderzoek gedaan naar de kwaliteit en effectiviteit van deze lesmethode. De belangrijkste conclusie en aanbeveling was om online programma's als een blijvend onderdeel te integreren in het aanbod van ProDemos. Dit kan aanvullend zijn op het fysieke aanbod of in een hybride vorm.

Vanaf april 2021 hebben de onderzoekers aan de evaluatie van Politiek Actief gewerkt. De cursus werd goed beoordeeld. Deze scores zijn iets lager dan in 2019, waarbij rekening moet worden gehouden met de omschakeling naar online. De meeste deelnemers zijn hoger opgeleid. Deelnemers komen relatief veel uit het westen van Nederland. Het noorden is ondervetengwoordigd. De samenstelling op basis van

gender en culturele achtergrond is niet representatief, maar beter dan in de gemeenteraad zelf.

Het zesjarige onderzoeksproject Adolescenten-panel Democratische Kernwaarden en Schoolloopbanen (ADKS), dat in samenwerking met het ministerie van BZK wordt uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam, kwam in februari 2021 met een tweede rapport over leerjaar twee van het voorgezet onderwijs.

Daarnaast gaven de wetenschappelijk adviseurs nog advies over de inzet van het assenstelsel als werkvorm, werkten ze aan de harmonisering van de vragenlijsten voor de evaluaties van onze activiteiten en is eind 2021 gestart met een extern onderzoek voor Omroep West over de gemeenteraadsverkiezingen.

Organisatie

Verbeterplan

In 2020 stelde ProDemos op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het integraal verbeterplan Huis op orde op. Aanleiding hiertoe waren de rapporten van de onderzoekscommissie en de visitatiecommissie uit oktober 2019 over ProDemos. Begin 2021 werd ten behoeve van de voortgang een tussenrapportage opgesteld door een onafhankelijke monitoringscommissie. De commissie leverde een genuanceerd rapport op waarin wordt gesteld dat ProDemos bijna alle doelen ter versterking van de organisatie heeft behaald, wat een bijzondere prestatie genoemd wordt tijdens een pandemie, en dat er tegelijk nog stappen gezet moeten worden. Vanzelfsprekend hebben directie en management gedurende het verdere verloop van 2021 werk gemaakt van de nog openstaande punten. Hierover is in november gerapporteerd aan de minister. In 2022 wordt het verbetertraject afgerond met een onafhankelijke eind-evaluatie.

Structuurverandering

De structuurverandering was bij aanvang van 2021 al goeddeels afgerond. De teamhoofden van de nieuwe afdelingen Publiek en Projecten waren aangesteld en de afdeling Educatie kreeg een nieuw teamhoofd. Uitzondering daarop was de aanstelling van de nieuwe directie. In maart 2021 startte Eric Stokkink als algemeen directeur van ProDemos. Vanaf juni was het directieteam op volle sterkte na de aanstelling van Gytha Coleman als adjunct-directeur. De structuurverandering kreeg in de loop van het jaar nog een staartje met de formele samenvoeging van het team van medewerkers dat direct onder leiding van de directeur de organisatie ondersteunt met beleid, advies en onderzoek. Per 1 november vormt dit team de afdeling Bestuursondersteuning.

Invoering programmatisch werken en jaarplancycclus

Daar waar het verbeterplan voorzag in de structuurverandering, de versterking van het management en de professionalisering van de organisatie, was in dit proces de onderlinge manier van samenwerken tussen de afdelingen nog niet volledig uitgewerkt. De evaluatie van de subsidieregeling door het Verwey-Jonker Instituut begin 2021 maakte duidelijk dat ProDemos nog wel stappen kon maken op het gebied van monitoring van de effectiviteit van haar activiteiten.

Tegen deze achtergrond is gezocht naar een nieuwe manier van werken die heeft geresulteerd in de invoering van het programmatisch werken. Binnen een beperkt aantal doelgerichte programma's worden activiteiten in samenhang aangeboden, zodat het aanbod beter kan worden afgestemd op de doelgroep(en) en de activiteiten onderling vergeleken kunnen worden op basis van kosten, bereik en effectiviteit. Vervolgens kunnen die activiteiten worden verbeterd, op- of afgeschaald of vernieuwd. De nieuwe manier van werken resulteerde in een jaarplan waarin de programma's een prominente positie kregen,

in plaats van een indeling naar werkgebied. Onderdeel van die jaarplancycclus is de ‘strategische dialoog’ waarbij dit jaar alle medewerkers in de gelegenheid zijn gesteld om mee te denken over de te volgen koers van de organisatie. De uitkomsten van de strategische dialoog hebben een plek gekregen in ons Strategisch Plan 2022–2026. Programmateams zijn vervolgens aan de slag gegaan met programmaplannen, die samen zijn gekomen in het Jaarplan 2022.

In 2022 wordt het programmatische werken verder uitgerold en gekoppeld aan de jaarplancycclus. Daarnaast wordt ten behoeve van de programma’s en projecten een methodologie voor kwaliteitszorg, monitoring en evaluatie uitgewerkt.

Ondersteuningsstructuur Burgerschapsonderwijs

In augustus 2021 is de nieuwe wet voor burgerschapsonderwijs ingegaan. De aanscherping van de wet heeft twee elementen: enerzijds is vastgelegd wat de inhoudelijke kern van burgerschapsonderwijs zou moeten zijn, anderzijds is bepaald dat scholen moeten laten zien dat hun onderwijsaanbod herkenbaar, doelgericht en samenhangend is. In het kader van de nieuwe wet faciliteert het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) vanaf 2022 een ondersteuningsstructuur. Om tot een advies te

komen over die ondersteuningsstructuur heeft het ministerie een onafhankelijk kwartiermaker aangesteld, die de sectorraden, profielorganisaties, lerarenopleidingen, onderzoekers, leraren, schoolleiders en organisaties op het gebied van burgerschapsonderwijs – waaronder ProDemos – heeft geconsulteerd. Dit onderzoek resulteerde in het advies de organisatie van de ondersteuningsstructuur te laten vormgeven door een consortium van aanbieders, waarbij ProDemos als een van de beoogde samenwerkingspartners werd voorgedragen. In het najaar resulteerde dit in een reeks verkennende gesprekken met het ministerie van OCW en de overige potentiële partners. Deze verkenning wordt in 2022 voortgezet.

Diversiteit en inclusie

Diversiteit en inclusiviteit zijn verankerd in de kernwaarden van ProDemos. In 2021 zijn deze in de strategische dialoog vastgesteld als onpartijdig, toegankelijk en activerend. In 2021 is het beleid ‘Diversiteit en inclusiviteit bij ProDemos’ door de directie vastgesteld. De Code Diversiteit en Inclusie is hierbij als raamwerk genomen, waarbij de vier P’s van programma, publiek, personeel en partners worden onderscheiden.

In 2022 wordt het diversiteitsbeleid nader uitgewerkt, in overleg met het managementteam en de Ondernemingsraad.

BHV & veiligheid

In januari is een nieuw ontruimingsplan in gebruik genomen. Een grote aanpassing in het plan is de ingebruikname van een nieuw intern noodnummer. Dit was nodig omdat alle telefonie naar digitale kanalen zijn overgegaan. Doordat we vanwege corona het grootste deel van het jaar weinig bezoekers in ons gebouw hadden en de organisatie vrijwel volledig vanuit huis werkte, kon een geplande ontruimingsoefening helaas niet doorgaan. Deze wordt ingepland zodra het weer kan. De in totaal 27 BHV-ers zijn zowel theoretisch als praktisch bijgeschoold en een aantal nieuwe leden hebben de basistraining succesvol doorlopen. In april is een nieuw registratiesysteem in gebruik genomen voor alle BHV gevallen. Zo houden we zicht op de incidenten in ons werkgebied en kunnen we waar nodig maatregelen treffen. Incidenten waarbij een externe partij betrokken is, worden apart geregistreerd. Denk bijvoorbeeld aan fysiek of verbaal geweld of online pesterijen. Tweemaal per jaar wordt hierover aan directie en HR gerapporteerd.

Veiligheid en risicobeheersing

Hoewel het operationele bedrijf door corona gedeeltelijk stillag, is er veel aandacht geweest voor risicobeheersing in 2021. Er is een begin gemaakt met de integratie van

risico-analyse in de kwartaalrapportage en de risicotoplijst is gedurende het jaar tweemaal geactualiseerd door het MT en besproken met de raad van toezicht. Een risico dat in het oog sprong was een dreigend gebrek aan voldoende gekwalificeerd personeel om, na de coronaperiode, weer uitvoering te kunnen gaan geven aan de fysieke programma's. Vervolgens is in de tweede helft van het jaar hierover op haast wekelijkse basis aan de directie gerapporteerd.

Er heeft een periodieke toets plaatsgevonden op de verzekeringsportefeuille, de verzekerbare risico's en de aansprakelijkheid van ProDemos. Dit heeft onder andere geresulteerd in de afsluiting van een ongevallenverzekering voor de medewerkers.

Veel van de hard- en software voor de kantoorautomatisering is in 2020 al vervangen en verplaatst naar de 'cloud'. Deze transitie is in 2021 grotendeels afgerond. Daarnaast zijn veel technische beveiligingsmaatregelen ingevoerd en aangescherpt. Daarbij is de aandacht uitgegaan naar het verder trainen van het personeel, zodat de nieuwe mogelijkheden op een goede en veilige manier ingezet kunnen worden. Informatiebeveiliging en cybersecurity awareness onder medewerkers hebben de nodige aandacht gekregen. Zo zijn alle mede-

werkers uitgedaagd op hun bewustzijn van digitale gevaren middels een gesimuleerde ‘phishing’ actie. Ook op het gebied van informatiebeveiliging worden stappen gezet. Met de BIONorm (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) als kader worden aandachtspunten geïdentificeerd en maatregelen genomen.

Financiën

ProDemos sluit 2021 met een positief resultaat van ruim € 1.000.000. Dat ligt ruim boven het begrote verlies van € 150.000. De oorzaak van dit verschil ligt in de verschillende periodes waarin we geen fysieke uitvoeringen konden doen vanwege corona. Deze stopzetting had onder andere tot gevolg dat de vergoeding van de reiskosten aan de scholen die onze educatieve programma's in Den Haag volgen, veel lager uitvielen dan begroot. Ook de personeelslasten zijn veel lager uitgevallen doordat er minder inzet van begeleiders nodig is geweest en er veel minder aan reiskosten voor het woonwerkverkeer is betaald. Wel staat daar de invoering van een thuiswerkvergoeding tegenover.

Tegenover deze lagere kosten stonden hogere kosten wegens advieskosten inzake huisvesting, opschaling, aanbesteding van de schoonmaak, aanpassing functiehuis en overige juridische adviezen. Er zijn ook meer kosten gemaakt voor investeringen in ICT, bijvoorbeeld om het thuis werken te faciliteren. Aan de inkomstenkant heeft de verkoop van tickets voor rondleidingen dit jaar veel lagere opbrengsten opgeleverd. Het netto resultaat op overige subsidies en opdrachten is iets hoger uitgevallen dan begroot. Veel activiteiten die daaronder vallen zijn online uitgevoerd. Naast verkopen van cursussen Politiek Actief was ook de verkoop van gemeentelijke StemWijzers zeer succesvol.

Op de balans vallen de vaste activa op. Er is geïnvesteerd in een nieuw reserveringssysteem. Daarnaast is er verbouwd in New Babylon en is er inventaris gekocht voor deze sublocatie.

Het vermogen bestaat voor een gedeelte uit een egaliseringsreserve voor de subsidie. Omdat de hoogte van de egaliseringsreserves gemaximeerd is, moet er circa € 1.200.000 worden teruggestort aan de subsidiegevers. Dat is de oorzaak van hogere schulden op korte termijn.

De financiële kengetallen zijn terug te vinden vanaf pagina 78.

Automatisering

In 2021 zijn in het kader van de transitie naar de ‘cloud’ nog een aantal voorzieningen van de serveromgeving op de Hofweg naar de online omgeving gemigreerd. Daarnaast zijn de ICT-infrastructuur en de digitale voorzieningen in New Babylon verzorgd. Om dit alles mogelijk te maken is het team van de afdeling ICT aangevuld met een systeem- en netwerkbeheerder. Het team is daarmee op volle sterkte.

De afdeling ICT richt zich niet alleen op het beheer van applicaties maar speelt ook een rol in de ontwikkeling en doorontwikkeling van applicaties. De techniek achter de StemWijzer is volledig vernieuwd en heeft zich in het afgelopen jaar bewezen. De tool heeft zonder (veiligheids)incidenten gefunctioneerd en was gedurende de gehele verkiezingsperiode bereikbaar, ook op momenten van zware piekbelasting. Daarnaast is voor Parlement op School voor het eerst een interactief programma onderdeel in gebruik genomen dat in het land ingezet wordt. Hiervoor zijn de nodige wijzigingen aan applicaties en het beheer van apparatuur doorgevoerd.

Van reserveringssysteem naar ProDemos Activiteiten Systeem (PAS)

Met een klein team van ontwikkelaars werkt ProDemos aan de vervanging van het verouderde reserveringssysteem dat gebruikt wordt voor het organiseren van onze uiteenlopende activiteiten. In 2021 is om te beginnen een nieuw systeem geïmplementeerd voor de personeelsplanning. Er zijn de nodige koppelin-

gen gemaakt tussen de verschillende systemen en een maatwerk-website is in gebruik genomen waar alle informatie rondom activiteiten op één plek wordt verzameld en inzichtelijk wordt gemaakt. Ten slotte is er een keuze gemaakt voor een nieuw systeem voor de planning van activiteiten en het samenwerken met partners.

Huisvesting

Een gebouw is beleving. Ondanks dat er met name in het eerst halfjaar niet veel ‘te beleven’ viel in ons prachtige pand aan de Hofweg, is er wel allerhande werk verricht om de beleving op peil te houden. Zo zijn op alle scholierenetages kozijnen, plinten en een aantal muren opnieuw geschilderd, is i.s.m. Educatie en Communicatie een groot aantal wanden voorzien van nieuw ontworpen fotobehang en zijn de gedateerde koffiemachines vervangen. Ook zijn er nieuwe watertappunten geplaatst die geschikt zijn voor het hervullen van flesjes, met het oog op plastic afvalbeperking. Na een succesvolle test met het scheiden van PDM-afval, is het gescheiden inzamelen en verwerken van afval overal ingevoerd. Verder zijn in 2021 de openingstijden aangepast en is er een nieuwe toegangsregistratie. Ook is het voorraadbeheer overgeheveld naar de Facilitaire Dienst en het schoonmaakcontract is vernieuwd.

Gevolgen renovatie Binnenhof

Een groot project binnen de organisatie in 2021 was het ontwikkelen van de huisvesting op onze nieuwe locatie, nabij het tijdelijke Tweede Kamergebouw, aan het Anna van Burenplein. Met meer dan 650 m² zijn we een prachtige locatie rijker met 5 studio's (lokalen), een ontvangstruimte en kantine.

In aanloop naar de renovatie moest de kelder van de Ridderzaal leeggehaald worden. In samenwerking met de Grafelijke Zalen is de inventaris beoordeeld en vervolgens ondergebracht bij derden of afgevoerd.

Omdat de huisvesting van ProDemos aan de Hofweg op termijn de toenemende leerling-aantallen niet kan verwerken, is in 2021 een zoektocht in gang gezet naar opties voor andere huisvesting.

Governance

Vertrouwenspersonen en integriteit

Het bieden van een veilige werkomgeving aan de medewerkers is één van de prioriteiten van de nieuwe directie. Medewerkers moeten ongewenst gedrag en integriteitsschendingen op een laagdrempelige manier intern of extern kunnen aankaarten. Daartoe zijn in 2021 de gedragscode, de interne en externe klachtenregeling en de meldregeling integriteit met behulp van een externe deskundige in samenhang tegen het licht gehouden en waar nodig geactualiseerd.

Het nieuwe beleid en de regelingen zijn en worden op verschillende manieren en momenten onder de aandacht van de medewerkers gebracht, onder andere middels een kennis-sessie, tijdens de introductiedag en een stroomschema op intranet. Daarnaast is in het leiderschapstraject met de teamhoofden uitgebreid stilgestaan bij integriteit en de bevordering van gewenst gedrag op de werkvloer.

In 2021 is er een wisseling van de wacht geweest bij de interne vertrouwenspersonen en begin 2022 is een nieuwe externe vertrouwenspersoon aangesteld. ProDemos beschikt nu over twee interne en twee externe vertrouwenspersonen. Er is driemaal per jaar een overleg tussen deze vertrouwenspersonen en de directie.

Medezeggenschap

In het jaar 2021 heeft de ondernemingsraad acht keer vergaderd en even vaak met de directie overleg gevoerd. De in 2020 geïnitieerde verbinding met en transparantie naar de achterban is in 2021 voortgezet, onder andere

door middel van podcasts en achterbanraadplegingen.

De ondernemingsraad is in 2021 bij een aantal voor de organisatie ingrijpende veranderingen betrokken geweest. Er is advies gegeven ten aanzien van de tijdelijke huur van de sublocatie New Babylon en de ondernemingsraad nam deel aan de selectie van aanbieders voor de herziening van het Functiehuis. Daarnaast heeft de ondernemingsraad na advies in december 2020 bij de selectie van een nieuwe directeur, in 2021 eveneens geadviseerd bij de selectie van een nieuwe adjunct-directeur. Met deze nieuwe directie is in juni een heidag geweest.

Zoals voor iedereen in de organisatie heeft het onderwerp corona in 2021 een prominente plek ingenomen. De gevolgen van de coronamaatregelen op de uitvoeringen, werkdruk en interne samenhang in de organisatie zijn in vergaderingen vaak aan bod gekomen. De ondernemingsraad heeft in oktober fysiek kunnen vergaderen met de directie, de andere vergaderingen hebben online plaatsgevonden.

De laatste vergadering van 2021 tussen de ondernemingsraad en de directie werd in december met een nieuwe samenstelling van de ondernemingsraad gevoerd, omdat er in november verkiezingen zijn geweest.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht houdt toezicht op de algemene gang van zaken binnen de stichting ProDemos. Intern lag de focus in 2021 op de afronding van de reorganisatie en het verbeterplan waar het voortduren van de coronacrisis en de verhuizing van het parlement de belangrijkste externe factoren waren. Deze onderwerpen bepaalden in belangrijke mate de agenda van de raad van toezicht in 2021. De raad kwam zeven keer bijeen, naast incidentele contacten met de directie en externe stakeholders.

Bijeenkomsten en activiteiten van de raad

In goed overleg met het ministerie van BZK heeft de Raad van Toezicht begin 2021 Eric Stokkink benoemd als nieuwe directeur. Hij geeft sinds 1 maart 2021 leiding aan ProDemos. De raad is ook betrokken geweest bij de werving van de nieuwe adjunct-directeur, Gytha Coleman.

De raad heeft op 26 maart en op 11 november over de voortgang van het verbeterplan aan de minister van BZK gerapporteerd, in het eerste geval mede op basis van een extern monitorrapport. In april en december heeft de raad hierover met de minister overlegd. In december

heeft de raad de voorbereidingen gestart voor de door de minister aan de Kamer toegezegde afrondende externe evaluatie van het verbeterplan en de reorganisatie in de eerste helft van 2022.

In november vond er een kennismaking plaats tussen de voorzitter van de Raad van Toezicht en de directie met de nieuwe voorzitter van de Tweede Kamer. In december hebben de voorzitter van de raad en de directie in een presentatie voor het presidium van de Tweede Kamer de activiteiten van ProDemos uiteengezet. Hierin stond de gezamenlijke opdracht, namelijk het vergroten van het democratisch besef, centraal.

De raad is geregeld door de directie geraadpleegd over de te nemen maatregelen naar aanleiding van de coronasituatie. Daarbij ging het zowel om beslissingen over de educatieve programma's en overige activiteiten van ProDemos als om de financiële en personele gevolgen.

Daarnaast is de raad, door presentaties van medewerkers uit de organisatie, geïnformeerd over de inzet van de StemWijzer bij de Tweede Kamerverkiezingen, over de vele inspanningen op het gebied van personeelsbeleid waaronder het ingezette traject functiehuisherziening en over de door het ministerie van OCW voorgestane ondersteuningsstructuur voor het burgerschapsonderwijs waarin ProDemos mogelijk een rol gaat spelen. De medewerkerstevrededendheidsonderzoeken die in 2021 zijn uitgevoerd zijn besproken en de directie is hierop kritisch bevraagd. De raad heeft daarnaast kennisgenomen van rapportages van de ondernemingsraad en de vertrouwenspersonen en met hen gesproken over hun positie en hun bevindingen over de organisatie.

Een ander belangrijk onderwerp voor de raad was de langetermijnhuisvesting van ProDemos waarvoor diverse opties worden verkend.

Vanzelfsprekend heeft de raad zich gebogen over de evaluatie van het Verwey Jonker

Instituut van de subsidieregeling van ProDemos. De raad herkent zich in de positieve waardering van klanten en stakeholders van (de activiteiten van) ProDemos. De kritiek die kortgezegd luidt dat doelformulering en effectmeting voor verbetering vatbaar zijn, is echter ook herkenbaar. De raad heeft er bij de directie op aangedrongen dat de aanbevelingen worden uitgevoerd. Dit krijgt onder andere gestalte in de strategische programmacyclus die met instemming van de raad in 2021 opnieuw is vorm gegeven en in 2022 verder wordt uitgewerkt.

Voorts hebben leden van de raad deelgenomen aan online educatieve programma's van ProDemos. In september heeft de raad de sublocatie bezocht. De raad is onder de indruk van de kwaliteit van het aangeboden (online) programma en trots op de sublocatie in New Babylon waar vijf inspirerende studio's zijn gerealiseerd. In aanvulling op de statuten van ProDemos heeft de raad een reglement opgesteld voor haar eigen werkwijze.

De auditcommissie van de raad kwam in 2021 zesmaal bijeen en heeft zich in aanwezigheid van de externe accountant gebogen over de bevindingen uit de interimcontrole 2021 en de jaarrekening 2020. De raad heeft in haar vergadering van 11 maart 2020 de Jaarrekening 2020 en het Jaarverslag 2020 goedgekeurd. De auditcommissie heeft in 2021 uitgebreid aandacht besteed aan de voorbereidingen (i.c. huurcontract en verbouw) voor de ingebruikname van de sublocatie New Babylon. Ook is uitgebreid stilgestaan bij de financiële positie van de stichting, mede in relatie tot de langetermijnhuisvesting.

De commissie onderwijs en kwaliteit kwam tweemaal bijeen. Daarbij zijn presentaties gehouden over en is gereflecteerd op de nieuwe strategische programmacyclus en de tussenresultaten van een onderzoek naar online educatieve programma's van ProDemos.

Toeziichtsbevindingen

In 2021 vonden Tweede Kamerverkiezingen plaats. In de nasleep was een tendens van afnemend vertrouwen in de politiek waarneembaar. Juist in deze omstandigheden wil een organisatie als ProDemos volop in bedrijf zijn. Het was dus zowel vanuit maatschappelijk perspectief als vanuit de medewerkers beschouwd een hard gelag dat wegens corona de fysieke programma's van ProDemos in 2021 wederom nauwelijks konden worden uitgevoerd. Onder het bewind van een nieuwe directie, in een pas vormgegeven organisatiestructuur en deels werkend vanuit een nieuwe fysieke uitvalsbasis, konden medewerkers niet zomaar terugvallen op vertrouwde werkzaamheden en routines.

De raad is van mening dat in deze uitdagende context de medewerkers, de directie en de overige leidinggevenden een bijzondere prestatie hebben geleverd. Er is adequaat het hoofd geboden aan de coronacrisis met alternatieve (online) programma's en waar het enigszins mogelijk was zijn fysieke uitvoeringen doorgegaan. Er is, binnen het gewenste tijdpad en binnen het gestelde financiële kader, een mooie sublocatie gerealiseerd. De zorg voor medewerkers heeft prioriteit gekregen en de professionalisering van de organisatie en de bedrijfsvoering is verder doorgezet met merkbare verstevigingen op het vlak van ICT, personeelsbeleid en leiderschap. Er is zichtbaar geïnvesteerd in onderlinge omgangsvormen en een gezond werkklimaat. Directie en medewerkers hebben onvermoeibaar hard gewerkt aan het verbeterplan dat begin 2020 is opgesteld en inmiddels op belangrijke onderdelen is gerealiseerd.

De raad is trots dat ProDemos in maart 2021 door Effectory werd bestempeld als 'World Class Workplace' in de categorie overheid. Op onderdelen als bevoegdheid, trots op collega's en commitment aan de doelen van de organisatie scoort ProDemos onverminderd

hoog in vergelijking tot andere overheidsorganisaties.

Tegelijk, zo laten ook de medewerkersonderzoeken zien, is er nog steeds sprake van een organisatie in transitie. De organisatiewijziging is op papier doorgevoerd maar moet zich in de praktijk nog bewijzen met nieuwe werkwijzen zoals programmasturing en een managementinformatiedashboard. Over het geheel genomen scoort de organisatie een voldoende en is er vertrouwen in directie, management en in elkaar als collega's maar enkele afdelingen zijn nog bezig zich te herpakken en de ervaren werkdruk is mede daardoor te hoog. De raad spreekt de hoop en het vertrouwen uit dat komend jaar de interne organisatie over de hele linie in rustiger vaarwater komt. Daarmee komt dan juist de ruimte om snel en flexibel in te kunnen spelen op de dynamische omgeving die om een innovatief en klantgericht ProDemos vraagt. De raad hoopt en verwacht dat de afrondende externe evaluatie van het verbeterplan en de reorganisatie die in 2022 plaatsvindt hiervoor inspirerende aanknopingspunten biedt.

Zelfevaluatie en remuneratie

In 2021 zijn de voorbereidingen getroffen voor een zelfevaluatie van de raad van toezicht onder leiding van een externe begeleider in 2022. Ook zal in de eerste helft van 2022 de formele remuneratie van de directeur plaatsvinden.

Samenstelling raad van toezicht

De samenstelling van de raad van toezicht van ProDemos is in 2021 niet gewijzigd en bestond hiermee op 31 december 2021 uit de volgende personen:

- Drs. Ed Nijpels, voorzitter
- Mr. drs. Maria van de Schepop, vice-voorzitter
- Guikje Roethof
- Drs. Elvira Sweet
- Drs. Hans Teunissen MSc, lid op voordracht van de ondernemingsraad

- Mr. drs. Daniëlle Woestenberg MA MA
- Drs. Robert Zaal
- Drs. Vincent Moolenaar

Raad van advies

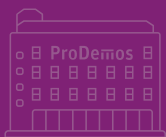
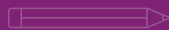
In 2021 is besloten dat de raad verder gaat als raad van adviseurs, waar de nadruk ligt op de individuele inbreng en expertise van de leden. De nieuwe directeur heeft met alle leden kennismakingsgesprekken gevoerd. In een najaarsbijeenkomst is stilgestaan bij de rol van de raad van adviseurs en de hun visie op de koers van ProDemos. Er is stilgestaan bij onder andere de ontwikkeling van online programma's, de positie binnen het Burger-schapsonderwijs en de mogelijke bijdrage van ProDemos aan het verkleinen van verschillen in democratisch besef tussen verschillende groepen in de samenleving. Deze inzichten worden betrokken in de strategische jaarplan-cyclus.

Samenstelling raad van advies

In 2021 is de raad van adviseurs ongewijzigd gebleven. De raad van advies bestond hiermee op 31 december 2020 uit de volgende leden:

- Prof. dr. Sarah de Lange
- Prof. dr. Tom van der Meer
- Mr. Martijn Polak
- Emile Roemer
- Mr. Heleen Rutgers
- Prof. dr. Arco Timmermans
- Dr. Hanneke Tuithof

Op www.prodemos.nl/rva is meer informatie over de leden te vinden.

Bereik- cijfers

Directe contacten

	2020	2021
Jongeren en scholen	54.165	46.304
Breed publiek	15.825	13.261
Professionals	2.495	975
Moeilijk bereikbare groepen	486	1.456
Totaal	72.971	61.996

Directe contacten in samenwerking

	2020	2021
Jongeren en scholen	8.463	2.553
Breed publiek	85	0
Totaal	8.548	2.553

Indirecte contacten

	2020	2021
Jongeren en scholen	11.451	435.732
Breed publiek	177.500	18.448
Professionals	650	293
Moeilijk bereikbare groepen	0	45.394
Communicatiemiddelen	22.465	14.412
Totaal	212.066	514.279

Online contacten

	2020	2021
Jongeren en scholen	85.589	372.200
Breed publiek	742.192	8.947.324
Professionals	15.707	5.659
Moeilijk bereikbare groepen	0	21.883
Communicatiemiddelen	21.677	26.247
Totaal	865.165	9.373.313

Programma's rond Eerste en Tweede Kamer

	2020	2021
Basisonderwijs	2.461	0
Praktijkonderwijs	300	0
Speciaal onderwijs	358	100
vmbo	12.589	3.890
havo	7.560	2.855
vwo	5.641	3.486
mbo	3.731	0
Overig	531	12
Totaal excl. docenten	33.171	10.343
Docenten	0	447
Totaal incl. docenten	33.171	10.790

Overige activiteiten Den Haag

	2020	2021
Jongeren		
Kinderrijk	0	250
Overige activiteiten jongeren	0	20
	0	270
Breed publiek		
Debatten, lezingen, colleges	290	5.039
Haagse evenementen	742	0
Overige volwassenen	408	39
	1.440	5.078
Professionals		
Docenten	425	230
	425	230
Moeilijk bereikbare groepen		
Moeilijk bereikbare groepen	368	339
	368	339
Totaal	2.233	5.917

Scholierenprogramma's op locatie

	2020	2021
Op scholen		
Gastlessen vo	1.532	6.177
Gastlessen mbo	6.295	15.845
Verkiezingsfestivals	900	5.551
Overige activiteiten op school	0	548
	7.195	21.944
In gemeente- en provinciehuizen*		
Democracity	3.373	2.569
Klassenbezoek@	2.461	812
Jong Overijssel doet mee	607	0
Jong Gelderland kiest	1.240	0
Overige activiteiten	391	1.031
	8.072	4.412
Bij rechtbanken		
Gastlessen	5.091	2.295
Overige activiteiten op rechtbanken	0	0
	5.091	2.295
Overig*		
Fort De Bilt	472	876
Amsterdam	559	0
	1.031	876
Totaal	21.389	29.527

* Deelnemers samenwerkingen Amsterdam, Gelderland en Overijssel worden sinds 2021 geteld onder de reguliere activiteiten in gemeente- en provinciehuizen.

Scholierenprogramma's op locatie i.s.m. derden

	2020	2021
In gemeente- en provinciehuizen*		
Democracy	561	553
	561	553
Bij rechtbanken		
Gastlessen	7.902	0
	7.902	0
Overig		
Kinderrechtswinkels	0	2.000
	0	2.000
Totaal	8.463	2.553

Overige activiteiten op locatie

	2020	2021
Breed publiek		
PD op straat en bij evenementen	0	0
Politiek bewust en politiek actief	1.584	2.925
Overige activiteiten	0	0
	1.584	2.925
Professionals		
Workshops voor leraren	224	430
Overige activiteiten	441	80
	665	510
Moeilijk bereikbare groepen		
ProDemos schuift aan	0	390
Politiek actief voor mensen met een beperking	40	727
Overige activiteiten	118	140
	158	1.257
Totaal	2.407	4.692

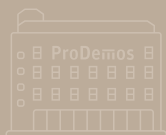
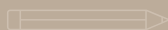
Communicatiemiddelen

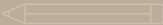
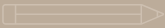
	2020	2021
Aantal abonnees*		
Algemene digitale nieuwsbrief	4.557	2.660
Activiteitenladder	4.700	3.626
Educatie nieuwsbrief	6.661	3.016
Politiek in praktijk	1.544	1.012
Aan de slag met	1.528	881
Onderwijskrant actueel	3.475	1.923
Griffie nieuwsbrief	0	952
Vacature nieuwsbrief	0	342
	22.465	14.412
Overige		
Papieren nieuwsbrief	2.400	2.331
	2.400	2.331
Totaal	24.865	19.415

* In 2021 zijn de adresbestanden van alle nieuwsbrieven grondig opgeschoond.

Online

	2020	2021
Websites		
Corporate website	526.531	841.107
Verkiezingswebsites	189.926	513.599
– stemwijzer	–	7.832.624
Jaarverslag	449	330
Overige websites	126.582	159.406
	843.488	9.347.066
Sociale media		
Facebook	7.422	9.581
Twitter	6.663	7.536
LinkedIn	5.435	6.216
Instagram	1.003	1.606
YouTube	1.154	1.308
	21.677	26.247
Totaal	865.165	9.373.313

Financiën

Financiële kerncijfers 2021

Balans per 31 december		2020	2021
Activa			
Immateriële vaste activa	268.538		342.123
Vaste activa	1.132.668		2.175.396
Voorraden, kosten lopende projecten en kortlopende vorderingen	542.488		754.002
Liquide middelen	3.465.068		4.067.296
		5.408.762	7.338.817

Passiva			
Algemene reserve en egaliseringsreserves	3.380.644		4.381.581
Voorzieningen	158.693		118.406
Langlopende schulden	247.690		0
Kortlopende schulden en voorschotten projecten	1.621.735		2.838.830
		5.408.762	7.338.817

Rekening van baten en lasten		2020	2021
Baten			
Subsidie BZK	7.510.000		8.125.000
Vermindering wegens te hoge reserve	0		-1.195.162
Subsidie Tweede Kamer	2.077.000		2.119.000
Vermindering wegens te hoge toevoeging reserve	0		-7.403
Baten gesubsidieerde activiteiten	384.429		247.902
Baten overige opdrachten en subsidies	879.433		955.131
Overige baten	50.397		10.820
		10.901.259	10.255.288

Lasten			
Salariskosten en overige personeelskosten	5.694.243		5.388.747
Huisvestingskosten	223.695		268.834
Organisatiekosten	694.831		499.735
Afschrijvingen	209.612		199.028
Directe kosten activiteiten subsidies BZK en Tweede Kamer	2.520.093		2.476.226
Directe kosten activiteiten overige opdrachten en subsidies	528.320		387.740
Financiële baten en lasten	23.129		37.041
		9.893.923	9.257.351

Resultaat voor belastingen	1.007.336	997.937
Vennootschapsbelasting	3.375	-3.000
Saldo	1.003.961	1.000.937

Financiering activiteiten 2021

	interne uitvoerings- kosten	externe uitvoerings- kosten	opbrengsten activiteiten	benodigde subsidie	ontvangen subsidie	egalisatie- reserve
Gesubsidieerde activiteiten						
Programma's rond Eerste en Tweede Kamer:						
Scholieren naar de Eerste en Tweede Kamer	1.596.466	1.574.693	-21.905	-3.149.254	-3.489.684	-340.431
Bezoekers aan het Binnenhof	670.684	133.983	-75.406	-729.261	-808.094	-78.832
ProDemos op school	1.176.937	306.024	-79.370	-1.403.591	-1.555.318	-151.727
ProDemos bij gemeenten en provincies	817.155	68.163	-63.948	-821.370	-910.159	-88.789
ProDemos en gerechtelijke instellingen	215.391	4.599	0	-219.990	-243.770	-23.781
ProDemos online	114.150	48.472	-300	-162.322	-179.869	-17.547
Publieksbijeenkomsten	400.938	93.481	-2.113	-492.306	-545.524	-53.218
Kennisontwikkeling	939.367	246.811	-4.860	-1.181.318	-1.309.017	-127.699
Subtotaal	5.931.088	2.476.226	-247.902	-8.159.412	-9.041.435	-882.023
Activiteiten in opdracht of met overige subsidies						
Programma's rond Eerste en Tweede Kamer						
Scholieren naar de Eerste en Tweede Kamer	0	0	0			0
Bezoekers aan het Binnenhof	2.982	1.469	-9.292			-4.841
ProDemos op school	2.190	0	-2.410			-220
ProDemos bij gemeenten en provincies	291.138	286.973	-763.672			-185.561
ProDemos en gerechtelijke instellingen	0	0	0			0
ProDemos online	135.877	92.803	-165.051			63.629
Publieksbijeenkomsten	27.111	6.495	-25.526			8.080
Kennisontwikkeling	0	0	0			0
Subtotaal	459.297	387.740	-965.951			-118.914
Totaal	6.390.385	2.863.966	-1.213.853	-8.159.412	-9.041.435	-1.000.937

Financiering activiteiten 2021 (per programma)

Scholieren naar de Eerste en Tweede Kamer

Gesubsidieerde activiteiten

Interne uitvoeringskosten	1.596.466
Externe uitvoeringskosten	1.574.693
Opbrengsten activiteiten	-21.905
Ontvangen subsidie	-3.489.684
Totaal ontvangen inkomsten	-3.511.589

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	340.431
--	----------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	0
Externe uitvoeringskosten	0
Ontvangen inkomsten	0

Saldo ten goede van algemene reserve	0
---	----------

Bezoekers aan het Binnenhof

Gesubsidieerde activiteiten

Interne uitvoeringskosten	670.684
Externe uitvoeringskosten	133.983
Opbrengsten activiteiten	-75.406
Ontvangen subsidie	-808.094
Totaal ontvangen inkomsten	-883.500

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	78.832
--	---------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	2.982
Externe uitvoeringskosten	1.469
Ontvangen inkomsten	-9.292

Saldo ten goede van algemene reserve	4.841
---	--------------

ProDemos op school

Gesubsidieerde activiteiten

Interne uitvoeringskosten	1.176.937
Externe uitvoeringskosten	306.024
Opbrengsten activiteiten	-79.370
Ontvangen subsidie	-1.555.318
Totaal ontvangen inkomsten	-1.634.688

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	151.727
--	----------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	2.190
Externe uitvoeringskosten	0
Ontvangen inkomsten	-2.410

Saldo ten goede van algemene reserve	220
---	------------

Programma's bij gemeenten en provincies

Gesubsidieerde activiteiten

Interne uitvoeringskosten	817.155
Externe uitvoeringskosten	68.163
Opbrengsten activiteiten	-63.948
Ontvangen subsidie	-910.159
Totaal ontvangen inkomsten	-974.107

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	88.789
--	---------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	291.138
Externe uitvoeringskosten	286.973
Ontvangen inkomsten	-763.672

Saldo ten goede van algemene reserve	185.561
---	----------------

ProDemos en gerechtelijke instellingen**Gesubsidieerde activiteiten**

Interne uitvoeringskosten	215.391
Externe uitvoeringskosten	4.599
Opbrengsten activiteiten	0
Ontvangen subsidie	-243.770
Totaal ontvangen inkomsten	-243.770

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	23.781
--	---------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	0
Externe uitvoeringskosten	0
Ontvangen inkomsten	0

Saldo ten laste van algemene reserve	0
---	----------

ProDemos online**Gesubsidieerde activiteiten**

Interne uitvoeringskosten	114.150
Externe uitvoeringskosten	48.472
Opbrengsten activiteiten	-300
Ontvangen subsidie	-179.869
Totaal ontvangen inkomsten	-180.169

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	17.547
--	---------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	135.877
Externe uitvoeringskosten	92.803
Ontvangen inkomsten	-165.051

Saldo ten laste van algemene reserve	-63.629
---	----------------

Publieksbijeenkomsten**Gesubsidieerde activiteiten**

Interne uitvoeringskosten	400.938
Externe uitvoeringskosten	93.481
Opbrengsten activiteiten	-2.113
Ontvangen subsidie	-545.524
Totaal ontvangen inkomsten	-547.637

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	53.218
--	---------------

Activiteiten in opdracht

Interne uitvoeringskosten	27.111
Externe uitvoeringskosten	6.495
Ontvangen inkomsten	-25.526

Saldo ten laste van algemene reserve	-8.080
---	---------------

Kennisontwikkeling**Gesubsidieerde activiteiten**

Interne uitvoeringskosten	939.367
Externe uitvoeringskosten	246.811
Opbrengsten activiteiten	-4.860
Ontvangen subsidie	-1.309.017
Totaal ontvangen inkomsten	-1.313.877

Saldo ten goede van egaliseringsreserve	127.699
--	----------------

Colofon

Foto's

Bart van Vliet

p. 17: Jeroen van der Meyde

Omslag: Europazaal, ontwerp door Carrie Zwarts

Grafische vormgeving

Puntspatie [bno], Amsterdam

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Hofweg 1H

2511 AA Den Haag

T 070 757 02 00

E info@prodemos.nl

I prodemos.nl

